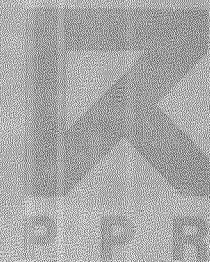
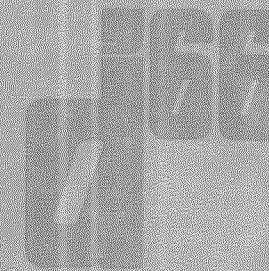
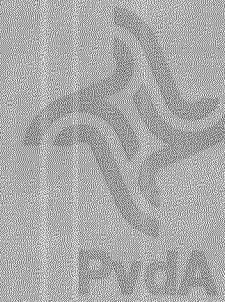

Keerpunt 1972

Regeerakkoord van de progressieve drie

Preambule

Pagina 4

Inleiding

I. Een nieuw beleid

II. Een nieuw bestel

III. Een nieuwe democratie

Hoofdstuk I - Democrativering

Pagina 9

1. Het politiek bestel

- Regeringsvorming (a)
- Grondwetswijziging (b)
- Versterking parlement (c)
- Ombudsman, openbaarheid (d)
- Gewesten (e)
- Gemeenten en provincies (f)
- Havenschappen (g)
- Passief kiesrecht (h)
- Opeenhoping functies (i)

2. Het bedrijfsleven

- Toezicht van de gemeenschap (a)
- Verzekeringswezen (b)
- Ondernemingsraden (c)
- Kommissarissen (d)
- Experimenten (e)
- Bedrijvenwerk (f)
- Stakingsrecht (g)

3. De menselijke verhoudingen

- Man en vrouw (a)
- Abortus (b)
- Recht van de patient (c)
- Het C.O.C. (d)
- Verdovende middelen (e)
- Buitenlandse werknemers (f) (g)
- Vreemdelingenbeleid (h)
- Strafrecht (i)
- Rechtshulp (j)

- Privacy (k)

- Meerderjarigheid (l)

- Woonwagengebeleid (m)

- Oorlogsvervolgden (n)

Hoofdstuk II - Welzijn

Pagina 13

1. Onderwijs

- Algemeen (a)
- Vernieuwing en democrativering (b)
- Werkende jongeren (c)
- Herstructurering (d) (e) (f) (g)
- Kollegegeld (h)
- Medebestuur (i)
- Permanente edukatie (j)

2. Wetenschapsbeleid

- Wetenschappelijk onderzoek en industriële vernieuwing (a)
- Raad voor het wetenschapsbeleid (b)
- Toekomstonderzoek (c)

3. Cultuur- en welzijnsbeleid

- Algemeen (a)
- Wijkcentra (b)
- Rekreatie (c)
- Jeugdbeleid (d)
- Kunstbeleid (e) (f) (g)
- Publiciteitsmedia (h)
- Sportbeleid (i)
- Bejaardenbeleid (j)
- Gehandikapt (k)

Hoofdstuk III - Welvaartsverdeling in Nederland

Pagina 19

1. Inkomens

- Laagstbetaalden (a)
- Gelijke beloning voor mannen en vrouwen; werkende jeugd (b)
- Werkloze werknemers (c)
- Vermogensaanwasdeling (d)

2. Pensioenen

- A.O.W. en A.W.W. (a)
- Andere pensioenen (b)

3. Sociale voorzieningen

- Volksverzekering arbeidsongeschiktheid (a)
- Ziektefondsen (b)
- Gezinssubsidies (c)
- Vereenvoudiging (d)

4. Gezondheidszorg

5. Landbouw en middenstand

- Algemeen (a)
- Overheidskredieten (b)
- Verzekeringen (c)
- Afvloeiing en herscholing (d)
- Mededingingsbeleid (e)
- De b.t.w. (f)
- Voorzieningen bij stadsvernieuwing (g)
- Landbouwbeleid E.E.G. (h)
- Landinrichtingswet (i)
- Grondbank (j)

Hoofdstuk IV - Financieel-ekonomisch beleid

Pagina 23

1. Algemeen (a) (b) (c) (d) (e)

2. De overheid

- Prioriteiten, bezuinigingen (a)

- Doelmatigheid (b)
- Rijk en gemeenten (c)

3. Belastingen en premieheffing

- Loon-, inkomsten- en vennootschapsbelasting (a)
- Omzetbelasting (b)
- Openbaarheid (c)
- Vermogens- en suksessiebelasting (d)
- Aftrekposten (e)

4. Investeringsbeleid

- Meldingsplicht (a)
- Structuurbeleid (b)
- Selektief investeren (c)
- Grote beleggers (d)
- Stimuleringsbeleid (e)
- Regionale industrialisatie (f)
- Bodemschatten (g)

5. Konsumentenbeleid

Hoofdstuk V - Wonen

Pagina 26

1. Het bouwprogramma

2. Vernieuwing van de steden

3. Huren en subsidies

- De huur van woningen (a)
- Individuele woonsubsidie (b)
- Huurwetgeving (c)

4. Woningtoewijzing en doorstroming

5. Financiering

6. Het bouwbedrijf

7. Zeggenschap en bescherming

Hoofdstuk VI - Leefbaarheid

Pagina 31

Preambule

1. Ruimtelijke ordening

- Doelstellingen
- Instrumenten:
 - wetgeving (a)
 - grondpolitiek (b)
 - stedelijke uitbreidingen (c)
 - spreiding rijksdiensten (d)
 - zee- en luchthavens (e)
 - nationaal verkeers- en vervoersplan (f)

2. Milieubeleid

- Instrumenten (a)
- Milieubeheer en wetgeving (b)
- Milieu: beleidsmaatregelen (c)
- Waterververontreiniging (d)
- Luchtvervuiling (e)
- Bodemverontreiniging (f)
- Geluidshinder (g)
- Energiepolitiek (h)
- Milieu en buitenlands beleid (i)

3. Bevolkingspolitiek

- Algemeen (a)
- Voorlichting (b)
- Middelen (c)

Hoofdstuk VII - Welvaartsverdeling in de wereld

Pagina 37

1. Ontwikkelingssamenwerking

- Uitgangspunt (a)
- Omvang van de hulp (b)
- Structuurhervormingen (c)
- Aard van de hulp (d) (e)
- Bevolkingsgroei (f)

- Milieuvervuiling (g)
- Investeringsbeleid (h)
- Betere coördinatie (i)
- Bewustmaking (j)

2. Suriname en Nederlandse Antillen (a) (b)

Hoofdstuk VIII - Vrede en veiligheid

Pagina 40

1. Verenigde Naties (a) (b)

2. Ontwapening, NAVO, Europese veiligheid (a) (b)

3. NAVO en Portugal, Spanje en Griekenland (a) (b)

4. Europa

- progressief beleid (a)
- democratie (b)
- uitbreiding (c)

5. Vietnam

6. Bevrijdingsbewegingen

7. Bewustwording

8. Defensie

9. Rechtspositie van de militair

Bijlage I:

Pagina 44

Bijlage II:

Pagina 46

Eindrapport van de werkgroep kosten

- Kosten en financiering van Keerpunt 1972 (1) (2) (3)
- Hogere belastingen (4)
- Toeneming besparingen (5)
- Konklusie (6)

Tussenrapport van de werkgroep kosten

**KEERPUNT 1972:
KERNPUNTEN VOOR
EEN NIEUW BELEID
EEN NIEUW BESTEL
EEN NIEUWE DEMOKRATIE**

Inleiding

De val van het kabinet-Biesheuvel is meer dan een politiek incident. Het is de afsluiting van een periode, gekenmerkt door een politieke stijl waarbij beslissingen worden genomen buiten de mensen om. Opeenvolgende kabinetten met een behoudend karakter zijn in gebreke gebleven een antwoord te geven op de vraagstukken van dit moment: de voortdurende inflatie, de stijgende werkloosheid, de uitdaging van de milieuproblematiek, de ongelijkheid van inkomens, vermogens, zeggenschap, enz. De dieperliggende oorzaak van dit falen is dat een effectief overheidsbeleid niet gevoerd kan worden zonder de mensen om wie het gaat bij de totstandkoming ervan te betrekken. Kenmerkend voor de afgelopen periode was de grote vervreemding tussen burger en politiek. De oorzaak van de machteloosheid van behoudende kabinetten is dat zij zich tot gevangene hebben gemaakt van de bestaande machtsverhoudingen in onze samenleving. Zij aanvaardden klakkeloos een maatschappijvorm waarin enkelingen beslissen over de toekomst van velen en maken daar ook dankbaar gebruik van. De laatste regeringscrisis betekent daarom meer dan de ineenstorting van een slecht beleid. Het is een signaal dat het getij van de opkomende democratisering, de doorbreking van de bestaande machtsverhoudingen,

niet meer kan worden gekeerd. Het is de ineenstorting van een bestel dat is gebaseerd op het voortduren van de ongelijkheid tussen mensen. De verkiezingen 1972 staan in het teken van de terugdringing van deze ongelijkheid, van de verwezenlijking van de democratisering, van het doorvoeren van wezenlijke hervormingen in onze maatschappijstructuur. Zij kunnen een KEERPUNT zijn en de weg openen naar een NIEUW BELEID, een NIEUW BESTEL, een NIEUWE DEMOKRATIE. Het zijn verkiezingen waarbij een nieuwe generatie kiezers aan bod komt, die het recht voor zich mag opeisen zelf mee te kunnen beslissen over eigen toekomst. Een toekomst die bedreigd wordt door het bestaan van massale vernietigingswapens, de toenemende kloof tussen arme en rijke landen, het gevaar van milieurampen door een zich versnellende groei van bevolking en industriële productie op een „eindige” aarde. Natuurlijk kunnen deze vraagstukken niet van de ene dag op de andere worden opgelost. Maar het slechtste beleid onder deze omstandigheden is een ongewijzigd beleid. Daarom is nu het moment gekomen de bakens van de macht te verzetten: KEERPUNT 1972.

I. Een nieuw beleid

Een nieuw beleid moet erop gericht zijn de burgers te inspireren daadwerkelijk aan de beleidsvorming deel te nemen. Het moet daarom aansluiten bij de mentaliteitsverschuivingen die zich in onze samenleving aan het voltrekken zijn. Dan alleen wordt de politiek eindelijk een zaak van de mensen zelf. Dan mag men ook verwachten dat de offers gebracht zullen worden die voor een vooruitstrevend beleid onvermijdelijk zijn; maar dan door een ieder in gelijke mate, zonder afwenteling op anderen. De doelstellingen van het nieuwe beleid dienen te zijn afgestemd op het deelnemen van de burgers aan de beleidsvorming.

1. Er komt een grote gelijkheid van zeggenschap van alle burgers in alle sectoren van politieke en maatschappelijke besluitvorming. Het parlementaire stelsel, de gemeentelijke democratie, de ondernemingsstructuur, de onderwijsinstellingen, enz. worden op de deelneming van de mensen afgestemd. De burgers zelf zullen moeten kunnen uitmaken welke kant het uitgaat met de economische ontwikkeling, de onderwijsvernieuwing, het ruimtelijk beleid, het welzijnsbeleid, het buitenlands beleid. Dat geldt uiteraard ook voor de persoonlijke levenssfeer, waarvan de bescherming door de overheid moet worden gewaarborgd.
2. De fundamentele ongelijkheid in inkomen en bezit wordt teruggedrongen. Deze ongelijkheid drukt haar stempel op de ontplooiingsmogelijkheden met name van de zwakke groepen in onze samenleving. Het zijn immers de mensen met hoge inkomens en grote vermogens die hun

kinderen naar betere scholen sturen en die in betere huizen wonen. Doorbreking van deze fundamentele ongelijkheid door middel van een inkomensbeleid is voorwaarde voor het welslagen van het nieuwe beleid. Ook de kosten van wonen worden onderdeel van dit inkomensbeleid, op basis van het recht van wonen voor iedereen.

3. Ook de immateriële ongelijkheid wordt teruggedrongen. De onderwijsvernieuwing heeft tot doel alle mensen in staat te stellen tot actieve deelneming aan de besluitvorming. Het aksent dient niet langer te liggen op kennisoverdracht en prestatiedrang, maar op ontwikkeling van creativiteit, kritische zin, politieke bewustwording. Dit maakt ook een welzijnsbeleid mogelijk waarbij de drang tot wedijver plaats maakt voor ontspannen samenleven. Welzijnsbeleid in deze zin is een totaalbeleid dat herkenbaar dient te zijn in elk onderdeel van het nieuwe beleid. Niet alleen bij vorming, gezondheidszorg, stadsvernieuwing, maar ook bij de inrichting van onze economische orde, het ruimtelijke beleid en de buitenlandse politiek.
4. De ongelijkheid in woon-, werk- en leefomstandigheden wordt aangepakt. Dat betekent dat de welzijnstekorten in de oude buurten van de steden moeten worden teruggedrongen. In en rondom de stadscentra, in de rond 1900 gebouwde arbeiderswijken, zijn noodgebieden ontstaan. Onze steden, waar meer dan de helft van alle Nederlanders wonen, dreigen onbestuurbaar te worden. De nood van de steden moet worden erkend als een nationaal probleem. Een grootscheepse samenhangende aanpak

van problemen als: stadsvernieuwing, volkshuisvesting, onderwijs, openbaar vervoer en sociale voorzieningen, kan explosieve situaties voorkomen. Daarnaast is het nodig dat door middel van het ruimtelijk beleid een zodanige spreiding van werkgelegenheid tot stand wordt gebracht dat de achterstanden in welvaart in zwakke gebieden kunnen worden weggewerkt. Ook de welzijns tekorten in bepaalde plattelandsgebieden moeten worden weggewerkt.

5. Dit veronderstelt ook beheersing van de economische groei. De tijd van produktie ter wille van de produktie is definitief voorbij. Een economische groei die leidt tot steeds meer goederen die steeds sneller vernieuwd moeten worden, tot meer auto's op steeds grotere wegen, brengt een steeds grotere aanslag op onze schaarse ruimte en ons leefmilieu met zich mee. Tegelijkertijd worden de natuurlijke hulpbronnen bedreigd. Bij de verdeling van de opbrengsten zijn het de knapsten, de rijksten en de machtigsten, die het meest profiteren. Het produktieproces zal ondergeschikt worden gemaakt aan de voorwaarden voor een menswaardig bestaan in een leefbaar milieu voor iedereen.

Radikale ingrepen in de huidige vorm van vrije ondernemingswijze produktie, met name beheersing van de particuliere investeringen, zijn onvermijdelijk.

6. Het is noodzakelijk dat het probleem van de bevolkingsgroei wordt aangepakt. Ombuiging van deze groei, ten minste naar stabilisatie, is wenselijk. Dit vereist een mentaliteitsverandering, waarbij de burgers zich bewust worden van de gevolgen van overbevolking en zich mede verantwoordelijk

voelen voor de vermindering daarvan door het kleine gezin als wenselijk te beschouwen. Allerlei overheidsmaatregelen die op dit gebied een mogelijk neveneffect hebben doordat ze bedoeld of onbedoeld een dergelijke mentaliteitswijziging in de weg staan, dienen te verdwijnen (b.v. in de woningbouw en -toewijzing, de belastingwetgeving, de sociale verzekeringen).

7. Bij het nieuwe beleid neemt de democratisering van het wetenschapsbeleid een centrale plaats in. Het is een illusie te menen dat de gemeenschap de toekomst van onze samenleving zal kunnen bepalen, zolang de richting van de technologische veranderingen, die ons keer op keer overrompelen, bepaald wordt in ongecontroleerde economische machtscentra. Ook een universitair wetenschapsbeleid ontbreekt. Temidden van deze veranderingsprocessen verliezen onze bestuurlijke instellingen echter voortdurend terrein, zodat in plaats van een toenemende beheersing van deze processen sprake is van een steeds grotere stuurloosheid van onze samenleving. Deze ontwikkeling weerspiegelt de toenemende achterstand van de maatschappijwetenschappen op de natuurwetenschappen. Ombuiging van deze ontwikkeling door middel van een gedemocratiseerd wetenschapsbeleid is noodzakelijk, willen wij weer greep krijgen op de toekomstige inrichting van onze samenleving.

8. De geringe greep van de gemeenschap op de maatschappelijke veranderingsprocessen is ook toe te schrijven aan het feit dat bij de economische machtscentra de landsgrenzen allang niet meer tellen. Een werkelijke democratisering van de economische

machtvorming en een effectieve beheersing van de economische en milieuvervuilende ontwikkelingen zal vooral op Europees nivo moeten worden gerealiseerd. Om echter het gevaar van ongecontroleerde technokratische machtvorming tegen te gaan, zal bij een verdere eenwording van Europa een democratisering van de Europese instellingen gewaarborgd moeten zijn.

9. Het streven naar hervormingen in de maatschappijstructuur houdt niet op bij de landsgrenzen, noch bij die van Europa. Structuurhervormingen in eigen land en op Europees nivo hebben primair ten doel de ongelijkheid tussen de volkeren terug te dringen. Opvoering van de ontwikkelings-samenwerking is een effectiever middel tot verkrijging van vrede en veiligheid dan handhaving van het nivo van de defensie-inspanningen. Bovendien is het eerste een grotere bijdrage aan de bevordering van de internationale rechtsorde.

10. Evenals in eigen land dient bij het buitenlands beleid gestreefd te worden naar doorbreking van ongecontroleerde machtsvorming. Een klein land als Nederland kan daartoe in samenwerking met andere kleine landen - dwars door de machtsblokken heen - meer initiatieven nemen dan tot dusver. Versterking van de V.N. en opheffing van machtsblokken als NAVO en Warschau-pakt dienen centrale doelstellingen van het beleid te zijn. Solidariteit met onderdrukte groepen, waar ook ter wereld, komt in de plaats van bondgenootschappelijke volgzzaamheid.

II. Een nieuw bestel

De genoemde doelstellingen van een nieuw beleid kunnen slechts worden gerealiseerd in een nieuw politiek en maatschappelijk bestel, dat geheel gebaseerd is op het beginsel van gelijke zeggenschap van alle burgers.

Een dergelijk nieuw bestel zal een aantal nieuwe beleidsinstrumenten moeten omvatten. Daartoe worden o.m. gerekend:

- een participatiedemocratie: de kiezer beslist over de regeringsvorm (staatsrechtelijke vernieuwing), de werknemer krijgt meer te zeggen over het bestuur van de onderneming, de buurtbewoner over de inrichting van zijn woon- en leefmilieu,
- gemeenschapscontrole op het investeringsbeleid: beheersing van de particuliere investeringen; grote beleggers worden verplicht tot deelneming in o.a. de woningbouw; er komen parlementaire kommissarissen bij banken en grote ondernemingen,
- een inkomensbeleid, waarbij alle instrumenten als belastingstelsel, sociale verzekeringen, huur- en subsidiebeleid, loon- en prijsbeleid, enz. worden gehanteerd om meer gelijkheid van inkomens en vermogens te bereiken,
- een vernieuwingsplan voor onderwijs en cultuur, dat ertoe leidt dat burgers in staat zijn werkelijk van hun democratische rechten gebruik te maken en deel te nemen aan het kulturele leven,
- een nationaal beleid voor de steden, gericht - allereerst met noodmaatregelen - op het wegnemen van de welzijnsnood in de oude stadswijken,
- een ruimtelijk spreidingsbeleid op basis van

een selectief investeringsbeleid en een op de ruimtelijke eisen afgestemd verkeers- en vervoersbeleid (openbaar vervoer ten bate van afremming van de groei van het auto-verkeer).

- een meerjarenplan tot sanering van het milieu, op basis van verboden van, remmings- en bestemmingsheffingen op milieuvervuilende activiteiten,
- een gedemocratiseerd wetenschapsbeleid, waarbij het parlement de prioriteiten aangeeft voor onderzoek en research, bijgestaan door een democratisch samengestelde raad voor het wetenschapsbeleid,
- Europese controle op multi-nationale economische machtsvorming door middel van een rechtstreeks gekozen, met reële bevoegdheden uitgerust Europees Parlement,
- een Europees veiligheidssysteem ter vervanging van de huidige militaire machtsblokken, garant voor vrede en veiligheid in Europa,
- een versterkte V.N., die actief bijdraagt aan de doorbreking van de militaire machtsstructuren in de wereld en vermindering van de kloof tussen arme en rijke landen.

III. Een nieuwe democratie

KEERPUNT 1972 heeft niet de pretentie een blauwdruk te zijn voor een toekomstige maatschappij. Het wil slechts wegen aangeven waarlangs de bestaande machtsverhoudingen in onze samenleving kunnen worden doorbroken, een grotere gelijkheid tussen mensen en volkeren kan worden bevorderd en een gelijke zeggenschap van alle burgers over hun toekomst binnen bereik kan worden gebracht. Het is aan de burgers zelf om uit te maken

hoe zij van de nieuwe mogelijkheden gebruik willen maken om hun eigen samenleving in te richten.

Maar het feit op zich dat de mensen zelf - en niet een kleine machtselite - de koers voor een toekomstig beleid kunnen uitzetten, betekent al een nieuwe wijze van samenleven. Deze mag niet langer beheerst worden door allerlei dwangbegrippen van het traditionele „vooruitgangs”denken: de opgezweepte maatschappelijke wedijver, de jacht op kwantitatieve prestaties, een allesbeheersende materiële arbeids- en bezitsmoraal. Het zal een nieuwe wijze van samenleven zijn waarin menselijke waarden als de kwaliteit van het bestaan, creatief leven, „beter” is meer dan „meer”, centraal staan. De samenleving, nationaal en internationaal, vermenschelijken, dat is de inzet van KEERPUNT 1972.

1. Het politiek bestel Regeringsvorming

a. De kiezers behoren te beslissen over de regeringsvorming. Wisseling van kabinet vindt daarom niet plaats dan na verkiezingen. Samenwerkende partijen horen vóór verkiezingen de hoofdlijnen van hun regeringsprogramma en van de samenstelling van een nieuwe regering bekend te maken.

Grondwetswijziging

b. De regering zal binnen twee jaar voorstellen bij de Kamer indienen tot algehele wijziging van de Grondwet, naar aanleiding van de adviezen van de staatskommissie Cals-Donner. Een aparte kiesdrempel wordt niet overwogen. De kiezers stemmen bij dezelfde gelegenheid voor de Tweede Kamer en voor de kabinetsformateur. Voor de Kamerverkiezingen wordt het land verdeeld in distrikten waarin tenminste tien leden worden gekozen. De Eerste Kamer wordt afgeschaft.

Nieuwe voorstellen tot democratisering zullen in studie worden genomen, zoals:

- het recht voor burgers om initiatief-voorstellen in vertegenwoordigende lichamen te verdedigen, als zij daarvoor een aantal adhesiebetuigingen hebben verworven gelijk aan de kiesdeler;
- ● een wet waarbij van overheidswege administratieve voorzieningen worden getroffen, die het de partijen gemakkelijker maken ten behoeve van hun kandidaatstelling voorverkiezingen te houden.

Versterking parlement

c. De positie van het parlement wordt versterkt door:

- aanzienlijke vergroting van het budget voor wetenschappelijke en administratieve staf;
- frekwentere toepassing van het enquête-recht, o.m. door opdrachten daartoe aan vaste Kamercommissies (b.v. ter controle van economische macht en van de BVD);
- het rapporteren van adviesorganen - zoals de SER, de Raad voor het wetenschapsbeleid e.d. - tegelijkertijd aan regering en aan parlement;
- een budget waaruit opdrachten aan wetenschappelijke instellingen en maatschappelijke groepen kunnen worden gefinancierd om alternatieve voorstellen te ontwikkelen.

Ombudsman, openbaarheid

d. Er komt zo spoedig mogelijk een onafhankelijke ombudsman en een wet op de openbaarheid van overheidsdocumenten. Belangrijke overheidsbeslissingen worden niet genomen dan nadat alle betrokkenen, in beginsel in het openbaar, invloed op de uiteindelijke beslissing hebben kunnen uitoefenen.

Gewesten

e. Op korte termijn wordt een gewestwet tot stand gebracht waarin de centrale overheid een primaire verantwoordelijkheid voor de gewestvorming draagt. De gewesten, waarvan zowel raad als voorzitter rechtstreeks worden gekozen, nemen taken van het rijk en van de provincies over, terwijl met de gemeenten tot een scherpomlijnde taakafbakening wordt gekomen ter vermindering van dubbeltaken. Daarnaast wordt de geweststructuur versneld ingevoerd voor die grote agglomeraties waarvoor reeds thans de noodzaak van een geweststructuur is gebleken.

Gemeenten en provincies

f. De gemeentelijke democratie wordt versterkt door bevordering van de bestuurlijke decentralisatie (gekozen wijk- en stadsdeelraden met een eigen budget), verkiezing van de burgemeester en versterking van de gemeenteraden door passende honorering van de leden en verbetering van de uitrusting.

Voordat er een grondwetswijziging komt waarbij het mogelijk wordt gemaakt dat burgemeesters en provinciale commissarissen door de burgers worden gekozen, krijgen gemeenteraden en Provinciale Staten in ieder geval een in de wet vastgelegd recht van aanbeveling ten aanzien van de te benoemen personen.

Havenschappen

g. De havenschappen (Delfzijl, Vlissingen en Terneuzen) worden gedemocratiseerd.

Passief kiesrecht

h. Het recht tot het in gedeeltelijke dagtaak uitoefenen van openbare functies wordt voor alle werknemers wettelijk geregeld.

Opeenhoping functies

i. Er komt een verbod op combinatie van openbare functies in één persoon, zoals b.v. het burgemeester- en kamerlidmaatschap.

2. Het bedrijfsleven

Toezicht van de gemeenschap

a. Een verandering van de kartelwetgeving maakt het mogelijk fusies te verbieden. Daardoor kan ook worden opgetreden tegen samenvoegingen van ondernemingen die op heel verschillend terrein werkzaam zijn (zgn. konglomeraten). Het parlement krijgt

een beter inzicht in de economische machtsverhoudingen, door het werk van een daartoe uit te rusten commissie uit het parlement (zie onder 1c).

Ook op Europees nivo zal op een dergelijke regeling worden aangedrongen.

Bij grote banken en bij de grootste ondernemingen benoemt het parlement een commissaris die in het bijzonder toeziet op de behartiging van het gemeenschapsbelang en daarover jaarlijks verslag uitbrengt aan het parlement. Ondernemingen met meer dan 50 werknemers of met een balanstotaal van meer dan f 5 miljoen kunnen niet langer „besloten” zijn. Aan het proces van omzettingen van N.V.'s in B.V.'s kan zo een halt worden toegevoerd.

Verzekeringswezen

b. De overheid stelt regels vast en houdt toezicht op de doelmatigheid van alle organisaties die onder controle staan van de verzekeringskamer.

Ondernemingsraden

c. De ondernemingsraad zal uitsluitend bestaan uit door het personeel gekozen leden. Aktief en passief kiesrecht komt er voor iedereen die in de onderneming werkt, ongeacht diensttijd. Ondernemingsraadsleden krijgen de bevoegdheid de stukken in te zien die nodig zijn voor de vervulling van hun functie.

Werknemers of hun vertegenwoordigers dienen steeds tijdig geïnformeerd te worden over ontwikkelingen in hun bedrijf. Voor ingrijpende besluiten (wijziging van produktie, fusie, sluiting, bestuursbenoeming, belangrijke investeringen en verandering van

de juridische vorm van de onderneming) en voor de uitgangspunten van het personeelsbeleid is overeenstemming met de ondernemingsraad vereist, met de mogelijkheid van beroep.

De ondernemingsraad verantwoordt zich regelmatig in bedrijfsvergaderingen. Ook op werknivo krijgen werknemers inspraak in voor hen ingrijpende beslissingen. Een Europees statuut dient hetzelfde te regelen voor de Europese onderneming.

Kommissarissen

d. De werknemers krijgen tenminste evenveel invloed op de samenstelling van de raad van commissarissen als andere belanghebbenden gezamenlijk. Het aantal commissariaten bij zelfstandige ondernemingen, dat in één persoon verenigd kan zijn, wordt beperkt. De beloning van iedere commissaris wordt gepubliceerd.

Experimenten

e. De overheid bevordert, te beginnen in bedrijven waarin zij zelf deelneemt, experimenten met nieuwe vormen van beheer en bestuur van ondernemingen, zoals zelfbestuur door degenen die in de onderneming werken. Bij dienstverlenende overheidsbedrijven wordt geëxperimenteerd met beheersvormen waarbij de gebruikers betrokken zijn. Waar mogelijk komen er in overheidsdiensten en -bedrijven soortgelijke regelingen als bepleit in par. 2c voor de partikuliere ondernemingen.

Bedrijvenwerk

f. Er komt meer ruimte voor het bedrijven-

werk. Iedere werknemer, ook bij de overheid, kan zonder gevaar voor represailles zijn mening geven met betrekking tot bedrijfszaken. Vakbondskaderleden krijgen dezelfde bescherming tegen ontslag, degradatie of overplaatsing als ondernemingsraadsleden thans hebben. Een onderzoek wordt ingesteld naar de mogelijkheden voor de werknemer arbeidstaken te weigeren waartegen hij principiële bezwaren heeft.

Stakingsrecht

g. Het stakingsrecht is een onvervreemdbaar recht. Een nieuwe wet waarborgt dit recht, ook voor ambtenaren. Het Europees Sociaal Handvest wordt zo spoedig mogelijk bekrachtigd.

3. De menselijke verhoudingen

Man en vrouw

a. Man en vrouw dienen op gelijkwaardige wijze deel aan het maatschappelijk leven te hebben. De overheid ontwikkelt een beleidsplan, waarin o.m.:

- de werkgelegenheid in de part-time sektor zowel voor mannen als voor vrouwen wordt uitgebreid; de overheid geeft zelf het voorbeeld en stimuleert hiertoe het bedrijfsleven;
- goede en naar draagkracht te betalen kindercentra ter beschikking worden gesteld, nader uitgewerkt via een wettelijke regeling op de kinderverblijfplaatsen;
- de belastingen op inkomens zodanig worden gewijzigd, dat met inachtneming van het draagkrachtbeginsel vrouw en man individueel worden aangeslagen;
- de her- en bijscholingsmogelijkheden worden uitgebreid.

Abortus

b. De strafbaarstelling van zwangerschapsverbreking door artsen wordt opgeheven. Dezelfde regels en waarborgen gelden als voor iedere andere medische ingreep.

Recht van de patiënt

c. Op medisch gebied heeft de konsument (patiënt) het recht kennis te nemen van en goedkeuring te verlenen aan de risico's van de voorgenomen behandeling, met inbegrip van de uitwerking, aard en samenstelling van medicijnen. Arts, apotheker en fabrikant hebben dit recht te honoreren.

Het C.O.C.

d. Aan het COC wordt onmiddellijk rechtspersoonlijkheid verleend.

Verdovende middelen

e. De voorlichting over de gevolgen van het gebruik van verdovende en stimulerende middelen, alsmede het wetenschappelijk onderzoek naar de achtergronden van dat gebruik, wordt bevorderd. De handel in gevaarlijke middelen, voor zover niet als geneesmiddelen gebruikt, is een ernstig misdrijf. Voor de overige middelen komen soortgelijke regelingen als voor sterk alcoholhoudende dranken. De handel in deze middelen, buiten deze regelingen om, blijft strafbaar. Verslaafden krijgen een toereikende sociaal-medische behandeling.

Buitenlandse werknemers

f. Werving van buitenlandse werknemers zal in mindere mate plaatsvinden. In dit verband wordt de beloningsstructuur van onaan-trekkelijk werk in ons land zodanig verbeterd

dat evenwicht op de arbeidsmarkt wordt bereikt. Buitenlandse werknemers en hun gezinnen in Nederland hebben recht op kwalitatief dezelfde levensomstandigheden als Nederlanders (humanitaire rechten, huisvesting, opleiding, enz.).

De financiering van de maatregelen die hiertoe moeten leiden, komt uit een heffing op het bedrijfsleven. De overheid bepaalt de besteding van deze gelden.

g. De Nederlandse investerings- en herstruktureringpolitiek, handelspolitiek en de ontwikkelingshulp worden mede gericht op de bevordering van de werkgelegenheid in de landen van herkomst van de buitenlandse werknemers.

Vreemdelingenbeleid

h. Er komt meer rechtszekerheid voor vluchtelingen en voor andere vreemdelingen die in Nederland asiel vragen. Gedurende de eerste jaren van hun verblijf zullen zij over zodanige voorzieningen kunnen beschikken, dat zij zo spoedig mogelijk zelfstandig kunnen worden (o.a. taalkursus, tussentijdse bijstand, voorlopige huisvesting, om- en bijscholing, aangepaste arbeidsbemiddeling).

Strafrecht

i. Strafbaarstelling van ongewenst gedrag wordt zoveel mogelijk teruggedrongen. De schadelijke gevolgen voor het slachtoffer van een delikt worden bij voorkeur weggenomen door hulpverlening en schadevergoeding. Vrijheidsstraffen worden zoveel mogelijk vervangen door met het inkomen opletende vermogensstraffen en andere sankties. Aan de gedetineerden wordt een

behoorlijke rechtspositie gewaarborgd.

Rechtshulp

j. Het recht - waaronder ook de beroeps- en procedeermogelijkheden - moet voor ieder zo doorzichtig mogelijk zijn. De rechtshulp aan de burgers wordt verbeterd door de oprichting van juridisch-maatschappelijke dienstencentra en door wegneming van de financiële barrières. De overheid en semi-overheidsinstanties geven bij alle beslissingen die zij aan individuele burgers toesturen aan of, en zo ja hoe, daartegen in beroep kan worden gegaan.

Privacy

k. Er komt een algemene wet op de databanken (met name ten aanzien van de persoonsadministratie) voordat de centrale persoonsadministratie wordt ingevoerd. Iedere burger krijgt het grondrecht alle gegevens die de overheid over hem heeft, te kennen en zo nodig te corrigeren. Uitzonderingen hierop worden bij de wet geregeld.

Meerderjarigheid

l. De algemene meerderjarigheid wordt verlaagd tot 18 jaar.

Woonwagengebeleid

m. Het woonwagengebeleid wordt gericht op de uitrusting van kleinere kampen.

Oorlogsvervolgden

n. Voor oorlogsvervolgden blijft het streven gericht op een pensioenregeling die recht doet wedervaren aan hun bijzondere positie.

1. Onderwijs**Algemeen**

a. Onderwijs en opvoeding zijn van beslissend belang voor de toekomst van onze samenleving en de plaats van de mensen erin. Een vooruitstrevend onderwijsbeleid is er daarom op gericht dat het onderwijs, behalve tot ontwikkeling van kennis, vaardigheden en creativiteit, leidt tot solidariteit en tot het vermogen democratisch besef tot gelding te brengen. Financiële en maatschappelijke omstandigheden en sekse mogen geen hinderpaal zijn om aan onderwijs deel te nemen. Voor alle deelnemers worden gelijke ontwikkelingskansen geschapen, afgestemd op hun persoonlijke vermogens. Uitgangspunt van het te voeren beleid is, dat onderwijs en vorming gemeenschapsvoorzieningen zijn, die in principe ten laste van de algemene middelen komen.

Er komt op grond van het bovenstaande een nationaal ontwikkelingsplan voor het onderwijs. Dit samenhangend geheel is gericht op een voortdurende inhoudelijke, organisatorische en structurele vernieuwing (met name vanuit de scholen) en op doelmatigheid in onderwijskundige en financiële zin. Onderdeel van het plan zal een financierings- en een prioriteitschema zijn, dat in overleg met betrokkenen zal worden opgesteld en periodiek wordt bijgesteld. De kwaliteit van het onderwijs wordt verbeterd door toepassing van de resultaten van mede door de overheid bevorderde experimenten op het gebied van onderwijsvernieuwing (b.v. doorbreking van het jaar-klassensysteem en een brede middenschool).

In verband daarmee wordt de opzet van een landelijk netwerk van voorzieningen voor begeleiding, ontwikkeling, planningen en onderzoek van het onderwijs, in nauwe wisselwerking met goed opgezette initiatieven in de scholen en de opleiding ter hand genomen. Ter ondersteuning van het te voeren beleid wordt een bureau voor de planning en ontwikkeling van het gehele onderwijs opgericht.

Vernieuwing en democratisering

b. Voor de vernieuwing en democratisering van het onderwijs komen er maatregelen die:

- vooruitlopend op de samenvoeging van kleuter- en basisonderwijs, experimenten in die richting bevorderen;
- een ruimere toewijzing waarborgen van onderwijzend personeel en andere noodzakelijke voorzieningen in wijken of gebieden die in sociaal-kultureel opzicht achtergesteld zijn;
- leiden tot het verder verminderen van het aantal leerlingen per groep of per klas bij het kleuter- en basisonderwijs; met voorrang voor sociaal-kultureel achtergestelde gebieden en voor onderwijsvernieuwings-situaties;
- de opleiding en de verplichte her- en bijscholing van alle onderwijsgeevenden op elkaar afstemmen, mede gericht op genoemde vernieuwingen;
- vooruitlopend op volledig kosteloos onderwijs voorrang geven aan het afschaffen van het kleutergeld en aan de geleidelijke afschaffing van het schoolgeld voor het voortgezette onderwijs;
- het oprichten van scholengemeenschappen,

waarin het beroeps- en algemeen voortgezet onderwijs zijn samengebracht, bevorderen; de verlenging van de brugperiode bewerkstelligen;

● leerplicht voor het kleuteronderwijs invoeren, waarbij bij voorkeur niet de leeftijd, maar de schoolrijpheid als maatstaf geldt.

Werkende jongeren

c. Uitbreiding van de gedeeltelijke onderwijsplicht tot tenminste twee dagen per week voor 15- en 16-jarigen en één dag voor 17-jarigen in 1975.

De voorzieningen voor onderwijs en vorming voor werkende jongeren worden zodanig opgezet en ontwikkeld dat zij kunnen bijdragen tot de vernieuwing van het onderwijs in zijn geheel en kunnen opgaan in een nieuw onderwijsstelsel. Om de opvang mogelijk te maken worden met spoed personele, ruimtelijke en overige voorzieningen uitgebreid. De deelneming van meisjes aan onderwijs en vorming zal worden gestimuleerd. De arbeids- en leerovereenkomst worden ontkoppeld.

Herstructurering

d. Het wetenschappelijk en het hoger beroepsonderwijs worden geherstructureerd. Op experimentele basis wordt een begin gemaakt met de opheffing van de onderwijskundige en bestuurlijke scheiding van deze vormen van onderwijs.

De herstructurering wordt gebaseerd op herprogrammering van de studie. Daarbij worden experimenten zowel met betrekking tot vorm en inhoud als met betrekking tot

de bestuursstructuur mogelijk gemaakt en bevorderd.

e. Er wordt zo spoedig mogelijk een planningssysteem ingevoerd, waarbij de onderwijsinstellingen een maximale inbreng wordt gegarandeerd en de doorzichtigheid en de parlementaire controle op de besluitvorming worden veiliggesteld.

Regulering van de studentenaantallen is alleen dan aanvaardbaar, wanneer zij berust op betrouwbare cijfermatige ramingen en goede voorlichting.

Een capaciteitsuitbreiding zal daarop worden afgestemd, terwijl daarnaast de aanwezige capaciteit beter zal worden gebruikt.

f. Op grond van de herprogrammering komt in overleg met de betrokkenen verkorting van de cursusduur tot stand, die niet uniform hoeft te zijn.

g. Onderwijs en onderzoek moeten waar mogelijk samengaan. Er komt geen drastische verschuiving van onderzoek naar buiten-universitaire instituten.

Kollegegeld

h. De kollegegeldverhoging wordt ongedaan gemaakt, terwijl geleidelijk een systeem kan worden ingevoerd van volledige vergoeding van kosten van studie en levensonderhoud van alle studerende bij het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs. Afhankelijk van het eigen inkomen dat na de studie wordt verworven vindt gehele of gedeeltelijke terugbetaling plaats.

Medebestuur

i. De overheid bevordert het medebestuur van onderwijsinstellingen door medewerkers, leerlingen en ouders, respectievelijk

medewerkers en studenten, onder meer door het wegnemen van wettelijke belemmeringen.

Permanente edukatie

j. Er komen, in samenhang met het cultuurbeleid, wettelijke regelingen die bevorderen dat iedereen de gelegenheid krijgt zich gedurende zijn hele leven verder te ontwikkelen, te vormen, bij en om te scholen. Er vindt, o.m. als onderdeel van c.a.o.'s, een geleidelijke invoering van edukatieve verlofperioden plaats. De voorbereiding van de daarvoor noodzakelijke voorzieningen, zowel in het onderwijs zelf als door middel van edukatieve centra, edukatieve omroep, open universiteit e.d., wordt met spoed ter hand genomen.

2. Wetenschapsbeleid

Wetenschappelijk onderzoek en industriële vernieuwing

a. Het zeer kostbare speur- en ontwikkelingswerk van overheid, bedrijven en universiteiten maakt een samenhangend beleid nodig, waarin de overheid toetsende en sturende bevoegdheden heeft. Openbaarheid van de doelstellingen wordt bevorderd. Er komt een verbeterde taakstellende begroting van overheidsuitgaven voor wetenschappelijk onderzoek, waarbij het parlement de doelstellingen toetst. In de uitgaven ten behoeve van het onderzoek vindt een zekere verschuiving plaats ten gunste van de sociale wetenschappen. De bestedingen voor speur- en ontwikkelingswerk binnen het bedrijfsleven kunnen worden gestimuleerd, dan wel afgeremd, op grond van de betekenis die deze bestedingen hebben voor het maatschappelijk welzijn.

Raad voor het wetenschapsbeleid

b. Binnen het kader van de taakstellende begroting die het parlement heeft goedgekeurd stelt de Raad, gehoord de betrokkenen, een programma voor wetenschappelijk onderzoek aan de overheidsinstituten ter goedkeuring aan de minister voor.

De Raad heeft een coördinerende functie ten aanzien van onderzoek gedaan aan universiteiten en hogescholen. De Raad adviseert de overheid inzake technische opdrachten die van overheidswege worden verstrekt aan de industrie (energievoorzieningen, telefonie, waterzuivering).

Ter bevordering van de zo noodzakelijke democratisering van het wetenschappelijk onderzoek worden ook andere groeperingen dan wetenschapsbeoefenaars (of wetenschappelijke instituten) uitdrukkelijk uitgenodigd projecten of vraagstukken die wetenschappelijke bestudering of begeleiding behoeven, aan de Raad voor te leggen.

Toekomstonderzoek

c. Er komt een onafhankelijk nationaal centrum voor toekomstonderzoek, gefinancierd door de overheid. Het heeft tot taak wetenschappelijke informatie te verkrijgen en te verstrekken omtrent toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van de maatschappij. Het verstrekt deze informatie aan personen, bedrijven en instellingen. Het bevordert op deze wijze mede de discussie van groepen en partijen over alternatieve ontwikkelingen van de samenleving om een democratische keuze daartussen mogelijk te maken. Er wordt een

raad ingesteld die regering en parlement adviseert omtrent de sociale en psychologische consequenties, op een termijn van vier à vijf jaar, van de technologische en economische ontwikkelingen in de samenleving.

Binnen een Europees verband dient openheid van research-resultaten te worden nagestreefd. Naast de afstemming van plannen met landen met een gelijkwaardig wetenschappelijk potentieel, dient de samenwerking met landen met een gebrekkig wetenschappelijk potentieel te worden bevorderd.

3. Cultuur- en welzijnsbeleid

Algemeen

a. De rijksoverheid heeft op het hele terrein van het beleid tot taak het welzijn - de ontwikkeling van creativiteit, kritische zin, politieke bewustwording en ontspannen samenlevingsverhoudingen - te bevorderen. Bij een deelaspect van dit beleid - het welzijnswerk en cultuurpolitiek - wordt door middel van wetgeving een gedecentraliseerd doch samenhangend beleid bevorderd. Een wettelijk financieringssysteem gaat het huidige subsidiestelsel vervangen. In dit verband vindt een veiligstelling plaats van de financiering van activiteiten in het kader van permanente vorming, jeugd- en jongerenwerk, kunstbeleid, recreatie, sociale dienstverlening, samenlevingsopbouw, bejaardenzorg en beleid ten aanzien van gehandikapt.

De ontwikkeling van een gedecentraliseerd welzijnsbeleid en de bevordering van een doelmatig functioneren van maatschappelijke

en kulturele voorzieningen wordt opgedragen aan gemeenten en/of gewesten. Deze krijgen tot taak de voorbereiding van het welzijnsbeleid, een systematische inschakeling van de bevolking bij de beleidsvoorbereiding, realisering van wettelijk vastgestelde basisvoorzieningen en een deskundige ondersteuning van de programmering. De voorgestelde organisatie beoogt verder een herstructurering van de uitvoeringsorganen, waardoor een doelmatige werkwijze en een integratie van beleidsinstrumenten in het welzijnswerk wordt bereikt, gericht op mensen in hun directe sociale omgeving.

Binnen het kader van landelijke uitgangspunten en prioriteiten beschikken de gemeenten over een budget voor de financiering van welzijnsactiviteiten.

Wijkcentra

b. Met inspraak van de bevolking worden in woonwijken en buurten centra ontwikkeld voor voorlichting, advies, juridische, sociale en medische dienstverlening aan de burgers in het algemeen en aan jeugdigen, bejaarden, gehandikapt en ouders van jonge kinderen in het bijzonder. In deze centra, tevens ontmoetingsruimten voor de bevolking, is eveneens plaats voor creatieve vrijetijdsbesteding en ontwikkelingsactiviteiten. Op stedelijk en/of gewestelijk nivo kunnen deze centra beschikken over een instrument voor begeleiding en advisering. Ze krijgen een budget waarover zij zelf kunnen beschikken.

Nagegaan wordt hoe, in het bijzonder door samenwerking met het onderwijs, een

gemeenschappelijk beleid kan worden gevoerd met betrekking tot onder meer de akkommodatie en de harmonisatie van school- en vakantietijden.

Recreatie

c. Er wordt een gekoördineerd recreatiebeleid ontwikkeld op basis van een meerjarenplan, waarbij voorzieningen in of bij stedelijke woongebieden met voorrang tot ontwikkeling worden gebracht. Er komt een algemene kampeerwet, die de rechtspositie van de rekreatant verbetert, o.a. door prijsvoorschriften. Bovendien wordt de mogelijkheid tot het inrichten van kampeerterreinen verruimd.

De overheid zal bevorderen dat oudheidkundige objecten van kulturele waarde, alsmede natuurschoon zoveel mogelijk in stand zullen worden gehouden en dienstbaar worden gemaakt aan het recreatie- en leefpatroon van de bevolking.

Jeugdbeleid

d. Het jeugdbeleid (o.a. buurt- en clubhuizen) wordt gericht op het bevorderen van de maatschappelijke zelfstandigheid van de jongeren. De instelling van een landelijk informatie- en documentatiecentrum wordt bevorderd.

De kinderbescherming wordt geïntegreerd in het welzijnsbeleid en in dat kader geherstructureerd.

Kunstbeleid

e. De overheid verleent voorrang aan die verschillende activiteiten op het terrein van creatieve en musische zelfwerkzaamheid en amateuristische kunstbeoefening die voor een

zo groot mogelijk aantal mensen toegankelijk zijn. Bij het onderwijs wordt een ruime plaats ingeruimd voor expressie en musische vorming.

f. Als onderdeel van een kunstbeleid tot regeling van de maatschappelijke positie van de kunstenaars worden bij de vormgeving en aankleding van woonwijken en gebouwen beeldende kunstenaars naast bewoners aanzienlijk meer ingeschakeld dan thans het geval is.

g. Vernieuwingen en verbeteringen en experimenten ten aanzien van inhoud en organisatie van het kunstonderwijs worden in dezelfde mate bevorderd als de meer gevestigde kunstvormen.

Publiciteitsmedia

h. De overheid waarborgt een beleid voor de massamedia dat een gevarieerde meningsuiting via alle publiciteitsmedia mogelijk blijft maken; de Omroepwet wordt herzien. De taak en functie van de NOS worden opnieuw bekeken. Er wordt gezocht naar betere criteria ter verdeling van de zendtijd. De drempel voor het verlenen van zendtijd aan nieuwe omroepen wordt verhoogd. Er komen regionale en/of plaatselijke radio- en t.v.-omroepen, te verzorgen door onafhankelijke, niet commerciële organen. Op technisch, administratief, sociaal en juridisch gebied vindt coördinatie plaats met de landelijke omroeporganisaties. Radio en t.v. staan mede ten dienste van vormen van open onderwijs. Vorm en inhoud van de reclame worden aan nadere regels onderworpen om misleiding uit te bannen.

Sportbeleid

i. Er komt een nationaal sportbeleid ter bevordering van de sport als actieve en passieve recreatie, met landelijke planning van de noodzakelijke voorzieningen en rijksbijdragen in stichtingskosten en exploitatiekosten van sportakkommodaties. Daarbij genieten voorzieningen ten behoeve van de zgn. breedtesportbeoefening voorrang boven topsportakkommodaties. De maatschappelijke begeleiding van de topsport wordt gestimuleerd.

Bejaardenbeleid

j. Het bejaardenbeleid is erop gericht bejaarden zoveel mogelijk zelfstandig in hun eigen omgeving te laten wonen. Daartoe wordt de dienstverlening uitgebreid. De capaciteit van goede verzorgings- en verpleegtehuizen wordt zodanig uitgebreid, dat iedere bejaarde die een dergelijke verzorging nodig heeft, geplaatst kan worden. Het opnamebeleid wordt centraal, onder toezicht van de overheid, gevoerd.

Voor oudere werknemers en gepensioneerden worden speciale voorzieningen getroffen, zodat zij de gelegenheid hebben bij de maatschappelijke ontwikkeling betrokken te blijven en hun sociale betrekkingen in stand te houden, ter voorkoming van isolement en eenzaamheid.

Gehandikapt

k. Bijzondere aandacht dient te worden besteed aan maatregelen die de algehele integratie van gehandikapt in de samenleving bevorderen en die het de gehandikapt mogelijk maken zoveel mogelijk weer aan het normale leven deel te

nemen. Financiële en morele steun wordt verleend aan de organisaties van gehandikapt, omdat deze een waardevolle aanvulling kunnen betekenen op hetgeen al door andere organisaties en instellingen ten behoeve van hen wordt gedaan. Erkend wordt het recht op inspraak en waar mogelijk op medezeggenschap van de organisaties van gehandikapt op alle nivo's van overleg en beleidsbepaling, voor zover zij als gehandikapt daarbij betrokken zijn.

1. Inkomens

Laagstbetaalden

a. Het wettelijk minimumloon stijgt sneller dan het gemiddelde loon. De normuitkeringen krachtens de Algemene Bijstandswet worden gelijk aan het netto-minimumloon. De leeftijd waarop men recht krijgt op het minimumloon wordt geleidelijk verlaagd tot 21 jaar.

Gelijke beloning mannen en vrouwen; werkende jeugd

b. Er komt een gelijke beloning (lonen, pensioenkosten e.d.) voor mannen en vrouwen voor gelijkwaardige arbeid. In de komende vier jaar wordt een begin gemaakt met een gefaseerde afschaffing van jeugdlonen. De arbeidssituatie van de werkende jeugd wordt verbeterd door:

- verbod op overwerk;
- verbod van tariefwerk;
- uitbreiding jeugdvakantie tot 5 weken;
- maximaal 8-urige arbeidsdag;
- actieve sociale en medische begeleiding vanaf de introductie in het bedrijf.

Werkloze werknemers

c. Er komt voor werkloze werknemers een loonsuppletie- en garantieregeling overeenkomstig het advies van de Raad voor de Arbeidsmarkt. Bij voorrang wordt aandacht gegeven aan de positie van de oudere werknemers en aan de jeugdwerkloosheid.

Vermogensaanwasdeling

d. Er komt een wettelijke regeling van verplichte vermogensaanwasdeling (uit de overwinst overeenkomstig het SER-advies) waardoor de betrokken werknemers de

zeggenschap krijgen over een groeiend deel van het in het bedrijfsleven geïnvesteerde vermogen. Overwogen wordt deze regeling mede te koppelen aan pensioenvoorzieningen.

2. Pensioenen

A.O.W. en A.W.W.

a. Het gehuwdenpensioen van de A.O.W. en het hoogste A.W.W.-pensioen stijgen totdat deze in 1973 gelijk zullen zijn aan het huidige netto-minimumloon vermeerderd met de aanpassing aan de welvaarts-groei. De overige A.O.W- en A.W.W.-pensioenen worden evenredig verhoogd.

Andere pensioenen

b. Er komt een wettelijke regeling voor een aanvullend waardevast of welvaartsvast pensioen voor iedereen (dus ook zelfstandigen), die op den duur (zo mogelijk in 10-15 jaar) voor ieder, tezamen met de A.O.W., bij volledige deelnemingstijd een pensioen van tenminste 70% van het laatst verdiende arbeidsinkomen waarborgt. Hierbij wordt een maximum van het arbeidsinkomen in aanmerking genomen. De reeds opgebouwde pensioenaanspraken bij verandering van betrekking dienen tenminste waardevast te zijn.

De beleggingen zullen meer dan tot nu toe rechtstreeks aan de verzekerde ten goede komen, zowel in de kollektieve sfeer (woningbouw) als in de particuliere sfeer (verstrekking van hypothekaire leningen aan individuele verzekerden en financiering van investeringen van zelfstandigen). De wijze van financiering van de aanvullende pensioenverzekering (waarbij voorlopig wordt uitgegaan van een combinatie van

kapitaaldeckings- en omslagstelsel) zal nader worden onderzocht. Het is niet uitgesloten dat de definitieve vorm van de verzekering op lange termijn uitsluitend door kapitaaldekking plaatsvindt. De organen die de verzekering uitvoeren zullen voldoen aan wettelijke voorwaarden met betrekking tot doelmatigheid, beheer en inspraak van de verzekerden. De verzekerden zullen, met inachtneming van het voorgaande, zoveel mogelijk de vrije keus hebben van verzekeringsinstelling. Er komt een wettelijke regeling teneinde de mogelijkheid om eerder of later met pensioen te gaan te verruimen. Hiermee zullen tot 1977 geen extra aanspraken op de loonsom gemoeid mogen zijn.

3. Sociale voorzieningen

Volksverzekering arbeidsongeschiktheid

a. Er komt een volksverzekering tegen arbeidsongeschiktheid, die geldt voor werknemers, zelfstandigen en de van jongstafaan gehandicapten. Zolang de uitkeringsnormen in de huidige W.A.O. voor de werknemers hogere uitkeringen geven, blijft het bestaande systeem gehandhaafd.

Ziekenfonds

b. Er komt geen eigen risico in de ziekenfondsverzekering.

Gezinssubsidies

c. Gestreefd wordt naar de uiteindelijke vervanging van het bestaande stelsel van kinderbijlagen en kinderaftrek bij de loon- en inkomstenbelasting door één regeling van gezinssubsidie. De financiering van het levensonderhoud voor studerende wordt losgemaakt van dit stelsel van gezinssubsidie.

Er komt een voorziening voor leerplichtige werkende jongeren in de sfeer van de gezinssubsidies.

Om een versnelde verbetering van de sociale voorzieningen en het aanvullend pensioen mogelijk te maken worden de totale bestedingen op het gebied van de kinderbijlagen en kinderaftrek geleidelijk verminderd, maar zó dat de lagere inkomensgroepen niet in inkomen achteruit gaan.

Vereenvoudiging

d. De sociale verzekeringen worden vereenvoudigd door betere coördinatie en door invoeging van de premies der volksverzekeringen in de belastingtarieven.

4. Gezondheidszorg

Voor de organisatie van de gezondheidszorg en de kwaliteit daarvan is de overheid uiteindelijk verantwoordelijk. Dit vergt een nationaal stelsel van gezondheidszorg om integratie van de taakuitoefening van alle gezondheidswerkers te verzekeren. De structuur van de centra van medische dienstverlening zal worden onderworpen aan stringente overheidscontrole, die gestalte krijgt in een Wet Gezondheidsvoorzieningen. De coördinatie met betrekking tot de voorzieningen in deze wet vastgelegd, wordt met een duidelijke bepaling geformuleerd en geregeld.

De overheid dient een norm van doelmatig beheer en planning aan te geven en als criterium te hanteren in een erkenning-beleid. In het kader van het bovenstaande dienen de volgende maatregelen te worden getroffen:

- uitbreiding van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten tot een algemene volksverzekering voor gezondheidszorg met premies naar draagkracht;
- totstandkoming van een doelmatig geheel van voorzieningen (waaronder gezondheidscentra en groepspraktijken) onder verantwoordelijkheid van en gefinancierd door het rijk;
- afschaffing van het onderscheid tussen zgn. particuliere en ziekenfondspatiënten en van de huidige toepassing van de klasseverschillen;
- verlening van vrije keuze van verzekeringsinstelling, onder strenge voorwaarden van doelmatig beheer en bestuursstructuur;
- beheersing van de top-inkomens die verdiend worden in de gezondheidszorg; specialisten en daarmee gelijk te stellen para-medische specialisten binnen het ziekenhuis zullen in loondienst werkzaam zijn;
- vaststelling van een vestigingsbeleid voor artsen, zonder dat dit dient te leiden tot dwangmaatregelen;
- strengere toezicht op farmaceutische producten ten aanzien van kwaliteit en prijs;
- democratisering van het bestuur en het beheer van de verschillende voorzieningen; de overheid zorgt ervoor dat de konsument in ruime mate inspraak heeft in alle sectoren en instellingen van de gezondheidszorg, die bij de uitvoeringsorganisatie betrokken zijn.

5. Landbouw en middenstand Algemeen

a. Door de toegepaste schaalvergroting ver-

keren duizenden ondernemers in moeilijkheden. Daarom is een beleid noodzakelijk waardoor de betrokkenen, ook op langere termijn gezien, uitzicht hebben op bestaanszekerheid, zowel ekonomisch als sociaal.

Overheidskredieten

b. Vakbekwame ondernemers op ekonomisch gezonde bedrijven kunnen aanspraak maken op passende kredietregelingen en tijdelijke overheidsdeelneming in de financiering.

Verzekeringen

c. Door een sluitend stelsel van verzekeringen wordt de sociale positie van de kleine ondernemer gelijkwaardig aan die van werknemers. Er komt een wettelijke regeling voor een aanvullend pensioen voor iedereen, een volksverzekering arbeidsongeschiktheid en een algemene volksverzekering voor gezondheidszorg met premie naar draagkracht. Voor zelfstandigen komen er voorzieningen die het mogelijk maken dat pensioenreserveringen gebruikt kunnen worden voor investeringen.

Afvloeiing en herscholing

d. De regelingen voor afvloeiing en herscholing van hen die de landbouw of het kleinbedrijf verlaten worden op een sociaal verantwoord peil gebracht of gehandhaafd.

Mededingingsbeleid

e. In het mededingingsbeleid wordt de positie van het kleinbedrijf tegenover het grootbedrijf versterkt. Van fabrikanten en handelaars wordt een open prijsstelling verlangd waardoor al te grote kortings-

verschillen worden tegengegaan.

De b.t.w.

f. Vereenvoudiging van het b.t.w.-stelsel ten behoeve van kleinhandel en ambacht wordt in studie genomen.

Voorzieningen bij stadsvernieuwing

g. Ten behoeve van ondernemers die bij stadsvernieuwing tijdelijk in moeilijkheden komen worden van rijkswege speciale maatregelen getroffen.

Landbouwbeleid E.E.G.

h. Het gemeenschapslandbouwbeleid van de EEG dient gericht te zijn op het gelijk maken van de concurrentievoorwaarden zowel in EEG-verband als op wereldschaal.

Landinrichtingswet

i. De Ruilverkavelingswet wordt vervangen door een Landinrichtingswet, waarin de algemene beginselen van de ruimtelijke ordening voorop staan en waarin ook andere welzijnsfactoren, zoals de bescherming van het milieu, een plaats krijgen. In gebieden waar de eisen van landschapsverzorging en natuurbescherming beperkingen opleggen aan de agrarische produktie, worden vergoedingsregelingen getroffen.

Grondbank

j. De grondbank groeit in het kader van de Landinrichtingswet (voorshands Ruilverkavelingswet) uit tot een belangrijk instrument van agrarisch en overig niet-stedelijk grondbeleid en -beheer.

1. Algemeen

a. Om de inflatie te bestrijden, werkloosheid tegen te gaan, goede gemeenschapsvoorzieningen te waarborgen en de lasten rechtvaardig te verdelen is, zowel op korte als op middellange termijn, beheersing nodig van de bedrijfsinvesteringen, van het partikuliere verbruik en van de overheidsbestedingen.

b. Over de nauwkeurige verhoudingen in de ontwikkeling van de verschillende grote bestedingscategorieën en over de omstandigheden en voorwaarden waaronder deze ontwikkeling zich voltrekt voert de regering diepgaand overleg met organisaties van werknemers, werkgevers, zelfstandigen en konsumenten, met dien verstande dat een meer dan evenredige groei van de overheidsbestedingen wordt gewaarborgd.

Dit overleg dient bij voorkeur te leiden tot een sociaal kontrakt dat - zo mogelijk meerjarige - afspraken bevat over o.a. de inkomens- en prijsontwikkeling. Ook over de uitgangspunten van dit overleg zal tussen parlement en regering een gedachtenwisseling plaatsvinden.

c. Het program van uitbreiding van de sociale voorzieningen (A.O.W., A.W.W., volksverzekering arbeidsongeschiktheid) en het aanvullend pensioen gaat gepaard met aanmerkelijke kostenverhoging. Matiging van het partikuliere verbruik moet daarom komen van de zgn. primaire inkomens.

Om een versnelde verbetering van de sociale voorzieningen mogelijk te maken, worden de totale bestedingen op het gebied van de kinderbijlagen en kinderaftrek geleidelijk verminderd, maar zo dat de lagere

inkomensgroepen niet in inkomen achteruit gaan.

d. De noodzakelijke matiging van de loonstijging is alleen aanvaardbaar wanneer:

- het beleid zich tevens op controleerbare wijze richt op de niet-c.a.o.-lonen en op andere inkomens (winsten, dividenden, renten, huren en pachten, honoraria vrije beroepen);

- de hogere inkomens (boven ± f 30.000,-) reëel gelijk blijven of achteruit gaan. In dit kader past het verhogen van de lonen voor een deel met gelijke bedragen in plaats van procenten;

- de prijzen in het algemeen niet verder stijgen dan verdedigbaar is op grond van doorberekening van zgn. externe kosten en van loonsverhogingen die de produktiviteitsstijging te boven gaan.

e. De ruimte voor bedrijfsinvesteringen en voor partikulier verbruik wordt in toenemende mate bestemd voor voorzieningen tot herwinning en behoud van een schoon en leefbaar milieu.

2. De overheid

Prioriteiten, bezuinigingen

a. De groei van de overheidsbestedingen zal in het bijzonder gericht zijn op volkshuisvesting, onderwijs en welzijn, milieubeheer en ontwikkelingssamenwerking. Daartegenover staan beperkingen, onder meer op defensie, ruilverkavelingen, wegenbouw en waterstaatwerken.

Doelmatigheid

b. Enige beperking van uitgaven kan ook voortvloeien uit een versterkt kritisch onderzoek naar de werkwijze van de

overheidssector. Dit onderzoek zal zich richten op:

- de interne organisatie van rijk, provincies, gemeenten en andere lichamen;
- de voortdurende toetsing van bestaande en nieuwe overheidstaken op doelmatigheid en nuttigheid.

Daartoe wordt de Algemene Rekenkamer beter bewerktuigd.

Organisatieburo's worden ingeschakeld bij de doorlichting van overheidslichamen.

De rapporten van aanbeveling van bovengenoemde organisaties worden aan het parlement aangeboden en zijn openbaar.

In de overheidsbouw wordt soberheid betracht: het accent ligt daarbij op dienstverlening en niet op representatie.

Grotere mobiliteit van personeel tussen de departementen wordt bevorderd.

Rijk en gemeenten

c. Er komt een zodanige herziening van de financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten, inclusief de doeluitkeringen, dat de gemeenten de verantwoordelijkheid voor hun taken beter kunnen dragen.

3. Belastingen en premieheffing

Loon-, inkomsten- en vennootschapsbelasting

a. Om de stijgende overheidsuitgaven te financieren zal de druk van de vennootschapsbelasting en van de loon- en inkomstenbelasting toenemen. Wat deze laatste betreft wordt de drukverzwaring die automatisch optreedt als het reële inkomen groeit, niet ongedaan gemaakt, behoudens optrekking van de belastingvrije voet. In hoeverre een mogelijke extra opbrengst

wegens prijsstijging wordt behouden, beslist het parlement van jaar tot jaar. Het maximumtarief wordt verhoogd, mede met het doel de inkomensgelijkheid te bevorderen.

Omzetbelasting

b. Ook een zekere verhoging van de omzetbelasting zal in de periode tot en met 1976 onvermijdelijk zijn, mede gelet op harmonisatie in de EEG. Het tijdstip van deze verhoging wordt zorgvuldig aangepast aan de algemene economische situatie. Er komt een nieuw hoogste tarief b.t.w. of een andere heffing, te vergelijken met de verbruiksbelasting op auto's. Mede daardoor zal geprobeerd worden het gebruik van milieu-vervuilende en grondstoffen-verkwistende producten te beteugelen.

Openbaarheid

c. Inkomens en vermogens zijn openbaar.

Vermogens- en suksessiebelasting

d. Er komt een oplopend tarief in de vermogensbelasting en een belasting op vermogenswinsten. De suksessierechten worden herzien, waarbij de verhoging van de opbrengst mede zal hangen van een onderzoek, in hoeverre rekening is te houden met de vermogenspositie van de verkrijger.

Aftrekposten

e. Er komen stringenter bepalingen inzake zgn. aftrekposten voor de belastingen, o.a. voor representatie en reiskosten. Studie is nodig ten aanzien van het fiscaal beleid met betrekking tot de rente-inkomsten en rente-uitgaven.

4. Investeringsbeleid

Meldingsplicht

a. Er komt een meldingsplicht voor investeringen boven een bepaald bedrag. Hierdoor krijgt de overheid inzicht in de toekomstige ontwikkeling van bedrijven, bedrijfstakken en regio's en wordt het haar mogelijk een toereikend beleid te voeren met betrekking tot de arbeidsmarkt en industriële vestigingen.

Struktuurbeleid

b. Er wordt een structuurbeleid gevoerd waarin prioriteit wordt gegeven aan investeringen in sectoren:

- die passen in een betere internationale arbeidsverdeling;
- die gericht zijn op herwinnen en behoud van het milieu en op een zuinig beheer van de grondstoffen.

Selektief investeren

c. Er wordt een stelsel van selektieve heffingen en vergunningen ingevoerd op investeringen. In beginsel worden heffingen en vergunningen gekombineerd. De hoogte van de heffingen kan afhangen van het gebied waarin geïnvesteerd wordt. Voor een doelmatige besteding van de bouwcapaciteit blijft de utiliteitsbouw boven een bepaald bedrag aan een vergunningenstelsel gebonden.

Grote beleggers

d. De overheid krijgt de bevoegdheid voorschriften te geven voor de bestemming van beleggingen van verzekeringsmaatschappijen, banken en pensioenfondsen. De beleggers ontvangen een normale

rentevergoeding.

Stimuleringsbeleid

e. In het stimuleringsbeleid valt het aksent op infrastrukturele investeringen. Financiële steun van de overheid aan bedrijven in stimuleringsgebieden wordt gebaseerd op een onderzoek naar de maatschappelijke kosten en baten, en niet op overwegingen van privaat-ekonomische rentabiliteit. Voorts wordt de nadruk gelegd op overheidsdeelneming e.d. in plaats van subsidies.

Regionale industrialisatie

f. Er komt een ontwikkelingsmaatschappij voor de regionale industrialisatie (ORI) met eigen financieringsmiddelen, die haar activiteiten in het bijzonder richt op ekonomisch zwakke gebieden, in de eerste plaats het Noorden en Zuid-Limburg. Door middel van deze maatschappij dient o.a. te worden gestreefd naar een flexibel beleid van direkte deelneming door de overheid in het partikuliere bedrijfsleven. Desgewenst dient deze maatschappij zelf industrieën op te richten. Er wordt een verplaatsingskostenregeling ingevoerd voor personen die vanuit de Randstad naar stimuleringsgebieden verhuizen om daar een functie te aanvaarden.

Bodemschatten

g. In nieuwe regelingen tot winning en verkoop van bodemschatten wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke opbrengst voor de gemeenschap. Het aandeel en de zeggenschap van de overheid worden daarop afgestemd; zonodig vindt exploitatie geheel door de overheid zelf plaats.

5. Konsumentenbeleid

Er komen wetten of andere regelingen ter bestrijding van misleidende reclame en van agressieve verkoop (o.a. voor beleggingsfondsen) en ter bevordering van:

- informatieve etikettering;
- vermelding van effectieve rente voor leningen, zowel in aanprijzing als in kontrakten;
- standaardisering van prijs- en hoeveelheidsaanduidingen, verpakkingsdatum of uiterste verbruiksdatum;
- effectieve controle op de uitvoering van het elektriciteitsbesluit ten aanzien van de elektrische veiligheid van de produkten;
- verlenging van garantietermijnen van duurzame verbruiksgoederen.

In de SER wordt een konsumentenvertegenwoordiging opgenomen.

De verticale prijsbinding wordt voor alle goederen verboden.

Het kartelregister wordt openbaar.

1. Het bouwprogramma

Het totale bouwprogramma omvat zowel de nieuwe als de ingrijpend verbeterde woningen. Volgens dit programma stijgt het aantal nieuwe en ingrijpend verbeterde woningen dat in gebruik genomen wordt, tot tenminste 170.000 in 1977. Daarnaast zullen met kracht het achterstallig onderhoud en de kwaliteitsverbetering van nog bruikbare woningen ter hand worden genomen. De keuze van woningtypes (hoog- of laagbouw, kwaliteit, grootte en dus ook prijsklasse) wordt gebaseerd op de uitkomsten van verbeterd woningbehoefteonderzoek. Het uitgangspunt is voorlopig dat het nieuwbouwprogramma voor zeker 80% uit goedkope woningen bestaat. Dat wil zeggen: zoveel worden er gebouwd door gemeenten of woningbouwcorporaties (al dan niet met woningwetvoorschotten gefinancierd) of zijn vergelijkbare huur- of koopwoningen.

Het percentage van het nieuwbouwprogramma dat door gemeenten en woningbouwcorporaties wordt gebouwd, wordt opgevoerd. Tenminste 25.000 woningen worden met een aanvangshuur van hooguit f 150,- per maand (in prijzen van 1972) gebouwd in de zgn. noodgebieden. Een centrale inventarisatie van wat er gebouwd is zorgt ervoor dat projecten die goed hebben voldaan, vaker worden herhaald. Nieuwe woningen worden in de komende 4 jaar zoveel mogelijk gebouwd waar dat gewenst is wegens de doelstellingen van het ruimtelijke ordeningsbeleid; en in het kader daarvan vooral in de noodgebieden. Er komt geen nieuwbouw op plaatsen met ernstige milieuhinder. Nieuwe,

meer gevarieerde woonvormen worden gestimuleerd. Het aantal als experiment gesubsidieerde huizen stijgt tot 5 à 10.000 per jaar. Een groter deel hiervan dan thans wordt gebouwd in de sociale sektor. Voordat de uitkomsten van het woningbehoefte-onderzoek bekend zijn worden jaarlijks tenminste 30.000 bejaardenwoningen en andere kleine woningen voor personen met bijzondere woonbehoeften gebouwd. Ten aanzien van hen mag er bij de bouw en de toewijzing van woningen geen diskriminatie zijn. Hun woningen worden zoveel mogelijk opgenomen in de overige bebouwing.

In plannen voor nieuwbouw en stadsvernieuwing komen de noodzakelijke wijkvoorzieningen (scholen, wijkgebouwen, gezondheidscentra, e.d.) gelijktijdig tot stand.

2. Vernieuwing van de steden

Gezien de bijzondere problemen in de oude stadswijken wordt grote aandacht gegeven aan de vernieuwing van de steden.

Er komt vóór 1976 een Wet op de Stadsvernieuwing, die o.a. tot het volgende leidt:

- extra financiële steun aan gemeenten in verband met de hoge kosten van nieuwbouw en woning- en wijkverbetering, aankoop van grond en opstellen en verbetering van het voorzieningennivo;
- de verplichting om stadsvernieuwingsplannen voortaan vergezeld te laten gaan van een overzicht van de sociale en financiële gevolgen van de maatregelen ten behoeve van de bevolking, o.a. voor de herhuisvesting;
- speciale regelingen voor middenstanders en kleine bedrijven die door het verval van een

buurt of door stadsvernieuwing in moeilijkheden komen; hogere verhuiskostenvergoedingen voor huurders;

- snellere procedures voor de stadsvernieuwing, zoals de onteigeningsprocedure in het belang van de volkshuisvesting;
- een plicht voor eigenaren om verbeteringen aan te brengen of door de gemeente te laten aanbrengen (gedoogplicht);
- uitkering aan de huurders van een zodanig deel van de totale schadeloosstelling die de overheid bij aankoop of onteigening betaalt, als overeenkomt met wat de huurder voor eigen rekening heeft aangebracht.

Voordat deze wet er is worden op zeer korte termijn noodgebieden aangewezen. Daarin worden zoveel mogelijk de in de wet te nemen maatregelen versneld toegepast. Woningverbetering krijgt een sterk verhoogde prioriteit. Afbraak van nog goede woningen wordt drastisch beperkt. Alle bestaande en toekomstige saneringsplannen worden in samenspraak met de bewoners kritisch bezien op hun sociale en financiële gevolgen.

3. Huren en subsidies De huur van woningen

a. Het huur- en subsidiebeleid voorgesteld in de nota-Udink, dat zou leiden tot een extra huurverhoging ineens van 20% en een jaarlijkse huurstijging gekoppeld aan de bouwkostenstijging, wijzen wij af. In plaats daarvan zal een nieuw huur- en subsidiestelsel worden ingevoerd waarbij subsidies per woning (de zgn. objektsubsidies) toegerekend worden waar dat doeltreffend is, met name in de zgn. noodgebieden.

De exploitatiekosten van nieuwe woningen worden gedurende de eerste jaren van de bewoning belangrijk verlaagd. De kostprijs wordt namelijk anders berekend: het voordeel van inflatie en waardeinstijging valt de exploitant niet langer dubbel ten deel. Bij deze nieuwe berekening (de zgn. dynamische kostprijsberekening) wordt de aanvangshuur vastgesteld mede op basis van het rendement van uit te geven indexleningen. Het verschil tussen de nieuwe aanvangskostprijs en de aanvangshuur die volgens het nu geldende stelsel gevraagd zou worden, blijft de komende 4 jaar in het algemeen overbrugd door subsidies. Door toepassing van de nieuwe berekening, in combinatie met indexleningen, kan een lager bedrag nodig zijn voor objectsubsidies. Deze blijven echter nodig om het aanbod te stimuleren, in het kader van het ruimtelijk beleid, bij hoge kosten voor de verwerving en het bouwrijp maken van gronden en bij experimentele woningbouw. Door de politiek die de nieuwe regering voert inzake de inflatiebestrijding zullen de algemene prijsindex en de huren voor woningen waarvoor de nieuwe berekening geldt, jaarlijks met niet meer dan 6% stijgen. De aanvangshuren van nieuw gebouwde woningen worden in harmonie gebracht met die van de al bestaande nog gesubsidieerde nieuwbouw. Woningen waarvan de gemeente heeft vastgesteld dat ze gebreken hebben die de bewoonbaarheid ernstig schaden, krijgen geen huurverhoging, zolang die gebreken niet zijn verholpen.

Individuele woonsubsidie

b. De regeling voor individuele subsidies wordt uitgebreid tot alle huurwoningen en gaat ook de koopwoningen omvatten. Hierdoor is gegarandeerd dat bewoners met een inkomen gelijk aan het minimumloon, niet meer dan 1/10 van hun belastbaar inkomen hoeven te verwonen. Voor mensen met een inkomen tot de welstandsgrens stijgt dit deel tot 1/6. Deze regeling heeft geen betrekking op zeer dure woningen. De verrekening vindt plaats door de belastingdienst.

Huurwetgeving

c. De bestaande regelingen voor huurharmonisatie en huurliberalisatie worden afgeschaft en vervangen door een regeling waardoor de minister van volkshuisvesting de bevoegdheid krijgt om de huurverhogingen aan een maximum te binden. Voor de huur- en koopprijzen van onroerend goed (b.v. huizen, bedrijfspanden, grond) komt er een wettelijke regeling zoals de Prijzenwet, waardoor de prijzen in de hand gehouden kunnen worden. Daardoor kan ook de nieuwe huurberekening voor woningen voorgeschreven worden. Nagegaan wordt of de reserveringsplicht voor onderhoud en verbetering, die al geldt voor de woningwetwoningen, uitgebreid moet worden tot alle huurwoningen.

4. Woningtoewijzing en doorstroming

De gemeenten behoren de bevoegdheid om woningen toe te wijzen en te vorderen te behouden. Deze bevoegdheid wordt opnieuw ingevoerd in de gebieden waar de Woonruimtetwet reeds buiten werking is gesteld. De Woonruimtetwet wordt gemoderniseerd.

Daarbij vindt een verruiming van de vorderingsmogelijkheden plaats, b.v. ten aanzien van woningen die aan de bestaande huursektor worden onttrokken en als „tweede woning” worden gebruikt. De rijksoverheid krijgt de bevoegdheid, vooruitlopend op de gewestvorming, speciale distributiegebieden aan te wijzen door hiertoe aan een groep van gemeenten een gemeenschappelijke regeling op te leggen. Zolang goedkope woningen schaars zijn, moet de overheid een zo goed mogelijk gebruik van het woningbestand nastreven. Daarom wordt een doorstromingsheffing ingevoerd voor huurders en eigenaar-bewoners met een inkomen boven de welstandsgrens en met woonlasten minder dan 10% van hun belastbaar inkomen. Bij deze heffing geldt een maximum, gelijk aan de jaarlijkse exploitatiekosten van een nieuw te bouwen vervangende woning. De verrekening vindt eveneens door de belastingdienst plaats. De doorstroming wordt verder bevorderd door de hypotheekgaranties van de overheid voor de aankoop van bestaande woningen voor eigen bewoning uit te breiden.

5. Financiering

De financiering van het nieuwbouw- en woningverbeteringsprogramma wordt door de overheid veiliggesteld door:

- voldoende woningwetbouw; hiertoe zal aan het begin van elk begrotingsjaar het beleid erop gericht zijn 50% van de in aanbouw te nemen woningen met woningwetleningen te financieren. De minister van volkshuisvesting krijgt de machtiging dit

percentage halverwege het jaar te verlagen of te verhogen indien dit naar zijn oordeel geen gevaar oplevert voor de realisatie van het bouwprogramma resp. daarvoor noodzakelijk is;

- het in ruime mate verlenen van leninggaranties door het rijk, met name voor de woningbouwcorporaties;
- de invoering van een wettelijke regeling die financiële instellingen kan verplichten tot deelneming in de woningbouw (al dan niet via de overheid) tegen een normaal rendement waarbij een monopoliewinst wordt uitgesloten.

Er wordt tevens een speciaal financieringsfonds opgericht, in het bijzonder werkzaam voor de woningbouwcorporaties, dat over voldoende financiële middelen kan beschikken doordat het fonds zelf al dan niet met rijksgaranties leningen uitschrijft. Hierbij behoudt de overheid de verantwoordelijkheid ten aanzien van de vraag wáár, wanneer en door wie wordt gebouwd. De gemeenten worden gesteund bij het verwerven en bouwrijp maken van gronden, in het bijzonder bij de stadsvernieuwing, door financiering door de Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

6. Het bouwbedrijf

De overheid behoort een grote invloed te krijgen op de werkzaamheden van de bouwondernemingen en de zgn. ontwikkelingsmaatschappijen, vooral door zelf grond-aankopen te verrichten. Bij de door deze maatschappijen te ontwikkelen projecten wordt de inspraak van de bevolking gewaarborgd.

Het doelmatig bouwen wordt bevorderd door normalisatie, standaardisatie en coördinatie, alsmede door een verplichte uniformiteit van gemeentelijke bouwvoor-schriften. De overheid zal de toekenning van financieringsmiddelen en subsidies mede hanteren om kostenverlaging te stimuleren. De monopolievorming met name bij de produktie van bouwmaterialen, zal worden bestreden. Er komt een herziening van de regels van mededinging bij aanbesteding. De normen en de controle op de kwaliteit van woningen worden verbeterd (b.v. ten aanzien van geluidshinder en warmte-isolatie).

7. Zeggenschap en bescherming

Er komen maatregelen gericht op:

- vorming van gekozen huurdersraden per complex woningen, met reële bevoegdheden;
- democratisering van de woningbouw-korporaties, o.a. door afschaffing van de stichtingsvorm en door opneming van daar-toe strekkende bepalingen in de voorwaarden tot erkenning;
- opneming van vertegenwoordigers van huurders in de huuradviescommissies, eventueel naast vertegenwoordigers van de vakbeweging;
- betere bescherming van huurders (waar-onder kamerbewoners): te denken valt o.a. aan instelling van huurkamers bij de kanton-gerechten en aan uitbreiding van de werk-zaamheden van huuradviescommissies tot servicekostenkwesties;
- betere bescherming van kopers van woningen, b.v. door een regeling die hun de nodige waarborgen geeft tegen de risico's

die zij bij de aankoop van een nieuwe woning met betrekking tot ernstige bouw-gebreken lopen:

- bestrijding, op zeer korte termijn, van de misstanden bij huurkoop van onroerend goed.

Nagegaan wordt of het zinvol is financiering, eigendom en exploitatie van woningen te scheiden.

Ons leefmilieu wordt bedreigd. Het besef daarvan is in het afgelopen jaar verder gegroeid. Om Nederland leefbaar te houden en de onrustbarend toegenomen vervuiling en belasting van het milieu terug te dringen is een samenhangend beleid nodig op het gebied van: ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, woningbouw en bedrijfsvestiging, bevolkingspolitiek, energieverbruik en milieuhygiëne.

1. Ruimtelijke ordening

Doelstellingen

- Een betere regionale spreiding van bevolking, werkgelegenheid en welzijns-voorzieningen;
 - bundeling van de stedelijke beschouwing; handhaving van open ruimten;
 - een grotere integratie van woon- en werk-gebieden, behalve waar sprake is van bedrijven die overlast kunnen veroorzaken;
 - versterking van de woonfunctie van de binnensteden;
 - veiligstellen van natuurgebieden,
- o.a. Veluwe, Mergelland, IJsselmeer.

Instrumenten

Wetgeving

- a. De minister die belast is met de ruimtelijke ordening zal, als eerstverantwoordelijke voor de verwezenlijking van genoemde doel-stellingen, een actief gebruik moeten maken van zijn wettelijke bevoegdheden. Voor de vaststelling van ruimtelijke ordeningsplannen van nationale betekenis (nationale bestemmingen) wordt een nieuwe wettelijke procedure ingevoerd.

De openheid en inspraak van de bevolking bij ruimtelijke ordeningsplannen in het algemeen (bestemmingsplannen, stads-vernieuwing e.d.) worden, in het bijzonder bij de beleidsvoorbereiding, gegarandeerd. De individuele beschermingsprocedures worden verkort. De procedures voor goed-keuring door de hogere overheid van bestemmingsplannen en nieuwbouwplannen worden vereenvoudigd.

Grondpolitiek

b. De financiële en wettelijke mogelijkheden om de grond in gemeenschapshanden te brengen worden sterk uitgebreid, allereerst in gebieden voor sanering, nieuwbouw, plattelandsrekonstruktie en recreatie. Spekulative in onroerend goed (grond, oude pandjes) wordt uitgebannen. De waarde-stijging van onroerend goed die het gevolg is van overheidsactiviteiten valt toe aan de gemeenschap. De waardering bij onteigening gebeurt op grondslag van de gebruikswaarde. De overheid heeft het voorkeursrecht bij alle verkopen van onroerend goed dat, krachtens een wettelijke regeling, bestemmingsplan of bouwplan, deel uitmaakt van een stads-vernieuwing of -uitbreiding, plattelands-rekonstruktie, wegenplan of recreatiegebied. Er wordt gestreefd naar een landelijk uniform beleid voor de uitgifte van grond voor woningbouw en industrievestiging.

Stedelijke uitbreidingen

c. Er wordt een nationaal beleid voor stads-en dorpsuitbreidingen ontworpen, teneinde alle ongewenste stedelijke uitbreidingen (b.v. in het groene hart van de randstad) een halt

toe te roepen. Daarbij zullen ook voorzieningen worden getroffen voor de „overloop” uit de grote stedelijke gebieden.

Spreiding rijksdiensten

d. Het beleid gericht op spreiding van de rijksdiensten wordt in overleg met de daarbij betrokkenen met kracht voortgezet. Om de bevolkingsdruk op de Haagse agglomeratie te doen afnemen, wordt een plan ontwikkeld om rijksdiensten over te plaatsen naar enkele kernen in stimuleringsgebieden, zoals bijv. het Noorden en Zuid-Limburg. Bij het spreidingsbeleid wordt gestreefd naar doeltreffende maatregelen zowel inzake de sociale en financiële begeleiding van alle betrokkenen als inzake structurele problemen die in de Haagse agglomeratie kunnen ontstaan.

Zee- en luchthavens

e. Gezien de toenemende betekenis van ruimtetekort en milieu-overlast is een beperking van de groei van de ontwikkeling van zeehavens en luchtvaart onvermijdelijk. Er komt een nationaal plan voor de ontwikkeling en spreiding van activiteiten van onze zeehavens en de daarop gerichte industriële bedrijvigheid, rekening houdend met de milieu-overlast. Schiphol wordt niet verder uitgebreid. De aanleg van een aanvullende tweede luchthaven is slechts gewenst om taken van Schiphol en van enkele regionale luchthavens (Zestienhoven, Welschap) over te nemen. Internationaal overleg gericht op verhoging van de bezettingsgraad van de vliegtuigen

wordt met kracht nagestreefd.

De gemeenteraden van gebieden gelegen binnen de aanliegroutes worden bij de ontwikkeling van nieuwe plannen tijdig geraadpleegd ten aanzien van essentiële wijzigingen in het gebruik van bestaande en de aanleg van nieuwe luchthavens.

Een nationaal verkeers- en vervoersplan

f. Het verkeers- en vervoersbeleid volgt niet slaafs de prognoses, maar wordt afgestemd op de doelstellingen van het ruimtelijk beleid. Dat betekent o.a. dat paal en perk gesteld wordt aan de auto-explosie in de stedelijke gebieden en een plan wordt ontwikkeld waarin bevordering van het openbaar vervoer centraal staat:

- opstelling van een infrastructuurplan dat een drastische uitbreiding van het railnet (met name in de stedelijke gebieden) en het busnet (met name ook in dunbevolkte gebieden) veilig stelt;
- beperking van het particuliere autoverkeer in de stadscentra en bevordering van de taxi als vorm van individueel openbaar vervoer;
- opstelling van een nationale vervoersrekening waarbij alle maatschappelijke kosten en baten van alle vervoerstakken (inklusief de gevolgen voor stadsplanning, ziekenhuisbouw, justitieel apparaat e.d.), worden berekend en met elkaar in evenwicht gebracht;
- als eerste stap wordt een Algemeen Verkeersfonds opgezet ter financiering van de investeringen voor de wegeaanleg en het openbaar vervoer en ter bestrijding van de exploitatiekosten van het openbaar vervoer: er komt een prioriteitenverschuiving van

wegenaanleg naar investeringen in het openbaar vervoer;

- invoering van een heffingenstelsel als voeding van dit fonds, waarbij met name aan de particuliere weggebruiker de maatschappelijke kosten die hij veroorzaakt worden toegerekend. Passagiersafstotende tariefsverhogingen bij het openbaar vervoer worden vermeden. De huidige concessiegebieden voor het streekvervoer zijn verouderd en krijgen een andere organisatorische opzet in samenhang met andere vervoersvormen;
- ook bij het nationale en internationale goederenvervoer over rail, weg en water kan niet langer uitsluitend worden gerekend met het bedrijfseconomisch winstprincipe, maar worden (gelet ook op het toenemend vervoer van gevaarlijke stoffen) ook maatschappelijke factoren als milieu, veiligheid, ruimtegebruik in het beleid betrokken;
- er komt een Verkeersveiligheidsdienst met als eerste taak de aanpassing van het bestaande wegennet binnen en buiten de bebouwde kom aan de modernste eisen van verkeersveiligheid (met name de scheiding van ongelijke verkeerssoorten);
- er komt een verplichte periodieke autokeuring, alsmede een regeling van de rijkscholen; algemene invoering van maximum- en minimumsnelheden en stringente controle op de bepalingen voor rij- en rusttijden van beroepschauffeurs;
- er wordt een stad aangewezen waar met hulp van de rijksoverheid vérgaande experimenten worden uitgevoerd op het gebied van beperking van het particulier en stimulering van het openbaar vervoer:

- bevordering van het gebruik van de fiets als middel van vervoer wordt nagestreefd; daarmee wordt ook bij de aanleg van wegen tunnels e.d. rekening gehouden;
- de verkeerswetgeving wordt zodanig herzien dat overheden effectiever tegen parkeeroverlast kunnen optreden.

2. Milieubeleid

a. Instrumenten

- In principe is vervuiling verboden.
- Helaas kan echter niet iedere vorm van milieubedrijf verboden worden of door een investering worden hersteld.
- Normen worden gesteld (met de daarbij behorende controle) die moeten voorkomen dat „betalen” gezien wordt als een vrijbrief voor „vervuilen”.
- Er worden heffingen ingesteld die vervuilende werkwijzen en eindprodukten die bij gebruik of wegwerping vervuilende werking hebben, in economische zin onaantrekkelijk maken. („De vervuiler betaalt een remmingsheffing.”) Deze heffingen stimuleren de inspanning om vervuiling, die weliswaar binnen de norm valt, verder terug te dringen. De kosten van overheidsinvesteringen en -exploitatie van milieuhervestel en milieubescherming worden o.a. via verontreinigingsheffingen verhaald op de veroorzakers. („De vervuiler betaalt een bestemmingsheffing.”)
- De methoden der heffingen en van een stelsel van verboden en vergunningen vullen elkaar aan.

b. Milieubeheer en wetgeving

- De overheid stelt een voortschrijdend vijfjarenplan voor het milieubeheer op.

- Aan bepaalde bedrijven kan de plicht opgelegd worden een materialen- en energieboekhouding bij te houden, die aan de overheid ter inzage moet worden verstrekt.
- De waterzuivering dreigt te stagneren door tekortkomingen in de bestuurlijke organisatie. Hierin wordt voorzien door wetswijziging.
- Er komen:
 - een wet tegen de bodemverontreiniging en ter bescherming van het grondwater;
 - een wet tegen de geluidshinder;
 - een wet afvalmaterialen, waarin stappen worden gezet ter invoering van de kringloop-productie;
 - een nieuwe mijnwet, waarin de bezwaar- en beroepsprocedure bij opsporings- en winningsvergunningen beter geregeld worden. Zo nodig worden lange voorbereidings-termijnen overbrugd door korte-termijn-wetten.
- Er komen heffingen op en strengere voorschriften voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Persistente bestrijdingsmiddelen mogen noch gebruikt, noch gefabriceerd, noch verhandeld worden.
- Er komt een wettelijke regeling ten aanzien van nationale landschapsparken waarbinnen de landbouwmethoden worden gebonden aan beperkingen die schade aan het milieu uitsluiten.

c. Milieu: beleidsmaatregelen

- De Waddenzee en de Waddeneilanden worden tot een beschermd Europees natuurgebied verklaard. Verdere aantasting

wordt voorkomen.

- De inpolderingswerkzaamheden van de Markerwaard worden opgeschort, tot een nadere besluitvorming omtrent de bestemming van dit gebied heeft plaatsgehad.
- Er komt een nieuwe Delta Commissie, waarin zowel technische deskundigen als biologen, ekologen en economen vertegenwoordigd zijn. Deze commissie dient te onderzoeken op welke wijze de eisen van de bescherming tegen stormvloedrampen en van het behoud van het natuurlijke milieu zijn te combineren. Hangende dit onderzoek worden de afsluitingswerkzaamheden in de mond van de Oosterschelde getemporeerd en zo nodig gestaakt.
- Op iets langere termijn wordt door de minister, belast met de zorg voor het milieu, een verbijzondering van de resultaten van de systeem-analyse voor Nederland voorbereid.
- De mogelijkheid wordt geschapen om experimentele leefgemeenschappen te stichten, waarin wordt gezocht naar de leefwijze en technologie voor een stabiele en in het milieu geïntegreerde samenleving.

d. Waterverontreiniging

- Er komt een heffing op fosfaathoudende wasmiddelen, om het gebruik af te remmen en de ontwikkeling van fosfaatloze wasmiddelen te bevorderen. Binnen enkele jaren wordt het gebruik geheel verboden.
- Er komt een landelijk vuilplan voor de verwerking van vaste en vloeibare afvalfen. Gestreefd wordt naar hergebruik; indien dat niet mogelijk is, moeten verbranden, storten, produktiewijziging of stopzetting van de

produktie tegen elkaar afgewogen worden.

- Er vinden geen boringen plaats in zoetwaterbekkens en in beschermde gebieden.
- Voor zover bij het bouwen van afvalwaterzuiveringsinstallaties niet direkt een zgn. fosfaatverwijderingstrap wordt ingebouwd, moet in de installatie hiervoor ruimte worden gereserveerd.

e. Luchtvervuiling

- Een heffing op sterk zwavelhoudende brandstof wordt versneld ingevoerd.
- Bij de uitvoering van het thans voorbereide saneringsplan voor Rijnmond zal voorrang worden gegeven aan de smogbestrijding en zullen installaties met uit het oogpunt van stank en smog niet verbeterbare processen, worden gesloten.

f. Bodemverontreiniging

- „Statiegeld” wordt geheven op bepaalde duurzame gebruiksgoederen (auto's, wasautomaten e.d.) en op smeeroilie, om herhaald gebruik van grondstoffen te bevorderen. Het gebruik van statiegeld-verpakkingen wordt gestimuleerd. Lozingen diep in de bodem worden verboden.

g. Geluidshinder

Er komt strengere controle op geluidshinder door voertuigen en een verbod op supersoon vliegen boven Nederland.

h. Energietechniek

- Fossiele brandstoffen, met name olie en aardgas, zijn niet onbeperkt voorradig. Het is daarom urgent een begin te maken met een zodanige inrichting van de economie dat de exponentiële groeikurve van het

verbruik van deze grondstoffen wordt gebogen. Het gebruik van kernenergie brengt naast het nimmer geheel te elimineren gevaar van nucleaire besmetting als gevolg van rampen, het nog niet opgeloste probleem met zich van het veilig opslaan van de afgewerkte, maar nog sterk radioactieve splijtstof, gedurende een periode van circa 1000 jaar. Daarom is het dringend nodig na te gaan in hoeverre het mogelijk is nog enkele decennia de elektriciteitsvoorziening met fossiele brandstoffen veilig te stellen, en afhankelijk van de resultaten daarvan eventueel de ontwikkeling van kernenergiecentrales op te schorten, teneinde intussen de bovengenoemde problemen op te lossen.

- Een zuiniger gebruik van de conventionele brandstoffen kan worden gerealiseerd door het invoeren van heffingen, b.v. door het invoeren van een getrappt tariefstelsel bij het gebruik van elektriciteit. Naast het direkte doel, te weten het afremmen van energiegebruik, kunnen deze heffingen ten doel hebben het met de produktie of konsumptie van energie gepaard gaande milieubederf te bestrijden en het ontwikkelen van „schone” energiebronnen (b.v. zonne-energie) te bevorderen.
- Reklame die het verbruik van elektriciteit en aardgas stimuleert wordt onmiddellijk verboden.
- Gezien het grote aandeel dat de ruimteverwarming heeft in het totaal (meer dan 25%) van de energiekonsumptie, wordt in de bouw betere thermische isolatie toegepast.
- Ook waar dat momenteel economisch wellicht minder aantrekkelijk is krijgt de

bouw van elektriciteitscentrales waarbij de afvalwarmte nuttig wordt gebruikt, een kans, tenzij dit extra vervuiling teweeg brengt in b.v. stedelijke agglomeraties.

i. Milieu en buitenlands beleid

- Bevordering van een internationale aanpak van het milieuprobleem is essentieel.
- Er wordt gestreefd naar de instelling van rivierautoriteiten met bovenationale bevoegdheden om bestrijding van de vervuiling van de Rijn, Maas, Schelde en andere grensoverschrijdende rivieren te bevorderen.
- De Europese Commissie moet uitgebreider bevoegdheden krijgen ten behoeve van het milieubeheer. Ook wordt in dit verband gestreefd naar snelle totstandkoming van gemeenschappelijke normen o.a. ten aanzien van de vermindering van lood en andere giftige stoffen in uitlaatgassen.
- Met kracht zal worden gestreefd naar akkoorden met buurlanden (om te beginnen in Benelux-verband, later binnen de EEG) met het doel te voorkomen dat sterk (lucht)verontreinigende industrieën liever dan maatregelen te nemen zich in het buitenland vestigen of daarmee dreigen (Shell-Moerdijk, Progil-Kallo, Kempense Zinkmaatschappij, Raffinaderij Ternaaien).

3. Bevolkingspolitiek

Algemeen

a. Op grond van de overbevolking in Nederland, die een groot probleem vormt voor de verbetering of zelfs het handhaven van de kwaliteit van het leefmilieu, dient de overheid een actieve bevolkingspolitiek

te voeren. Daartoe stimuleert zij het nemen van maatregelen die een maatschappelijk verantwoorde gezinsplanning mogelijk maken. Daarnaast worden andere politieke doelstellingen en instrumenten mede beoordeeld op hun mogelijke effecten op de bevolkingsgroei, zoals immigratie, bepaalde diskriminatoire maatregelen jegens ongehuwden en kinderloze echtparen (b.v. op het gebied van woningbouw, woningtoewijzing, belastingwetgeving, suksessierecht en pensioenregelingen).

Voorlichting

b. De overheid geeft systematisch voorlichting - met inschakeling van de publiciteitsmedia en zo mogelijk van maatschappelijke groeperingen en instellingen - over de verantwoordelijkheid van de ouders voor de gevolgen op langere termijn van grotere kindertallen. In dit kader wordt er propaganda gevoerd voor kleine kindertallen.

Middelen

c. Voorwaarde voor het werkzaam kunnen zijn van bevolkingspolitiek is dat de mensen over de kennis en de middelen beschikken om slechts het door hen gewenste kindertal te bereiken. Ook afgezien van bevolkingspolitieke motieven dient het arsenaal van mogelijke middelen aan alle mensen ter beschikking te staan. Dat betekent:

- seksuele voorlichting op scholen voor basis- en voortgezet onderwijs in een breed kader, waarin opgenomen demografie, voortplantingsleer en anti-konceptie;
- verbetering van de kennis en de mentaliteit van huisartsen en anderen die werkzaam zijn in de welzijnssector, op het gebied van

de anti-konceptie;

- stimulering van het gebruik en ruime beschikbaarstelling van voorbehoedsmiddelen;
- vergemakkelijking van vrijwillige sterilisatie; deze ingreep dient in het ziekenfondspakket te zijn opgenomen;
- stimulering van het onderzoek naar verbeterde en algemeen bruikbare anti-konceptionele middelen.

1. Ontwikkelingssamenwerking

Uitgangspunt

a. Nederland beschouwt de verplichtingen die voortvloeien uit de aanvaarding van de strategie voor het Tweede Ontwikkelingsdecennium als een minimumprogramma. Het streeft in het kader van de internationale toetsings- en beoordelingsprocedure naar een bijstelling van deze strategie, gericht op de verwezenlijking van rechtvaardiger sociaal-ekonomische verhoudingen in de wereld.

Omvang van de hulp

b. Uitgaande van de doelstelling op langere termijn de bedragen voor ontwikkelings-samenwerking te doen stijgen tot tenminste 2% van het nationale inkomen (netto nationaal inkomen tegen faktorkosten), nemen ze in vier jaar (1973-1976) toe tot 1½% van het nationaal inkomen. Voor zover de financieel-ekonomische situatie dat toelaat zal ook reeds binnen deze regeerperiode gestreefd worden naar een verdere verhoging van dit percentage. Indien de financieel-ekonomische situatie een ponsd-ponsd-gewijze vermindering van de uitgaven ten behoeve van dit regeerakkoord noodzakelijk maakt, worden de bedragen voor ontwikkelingssamenwerking daarvan uitgesloten.

Deze hulp wordt berekend na aftrek van zowel rente- als aflossingsbetalingen en zal alleen betrekking hebben op de internationaal als publieke ontwikkelingshulp aanvaarde kapitaalstroom (opmerking: 1% van het netto nationaal inkomen tegen faktorkosten is bij benadering gelijk aan de internationaal aanvaarde norm van 0,7% van het bruto nationaal produkt tegen marktprijzen).

Strukturhervormingen

c. De hulp wordt in het bijzonder gericht op landen, organisaties en bewegingen die ernst maken met sociale en economische strukturhervormingen ten gunste van de bevolking.

Aard van de hulp

d. In het hulpverleningsbeleid wordt een hoge prioriteit gegeven aan ongebonden hulp alsmede aan hulpverlening via de multilaterale instellingen der Verenigde Naties en de IDA. Het hulpverleningsbeleid van deze instellingen dient op een effectieve manier bij te dragen tot de verwezenlijking van door de ontwikkelingslanden opgestelde plannen. De hulpverlening geschiedt door middel van schenkingen en langlopende renteloze leningen.

Ontwikkelingslanden zullen worden geholpen bij het consolideren en herfinancieren van hun bestaande schuldverplichtingen, voortvloeiend uit verleende ontwikkelingshulp.

De hiermede gemoede bedragen worden meegerekend onder het plafond voor de publieke ontwikkelingshulp. Het stuwmeer van voor ontwikkelingshulp begrote maar niet bestede bedragen wordt tot een minimum teruggebracht.

e. Zeker even belangrijk voor de ontwikkelingslanden is de opheffing van handelsbelemmeringen en de hervorming van het internationale monetaire stelsel. Nederland zal o.a. in EEG-verband initiatieven ontplooien om de resoluties van UNCTAD III tijdens de besprekingen in het IMF en gedurende de komende onderhandelingen in het kader van het

GATT te vertalen in concrete maatregelen ten behoeve van de ontwikkelingslanden. Nederland doet in EEG-verband verder voorstellen gericht op het tot stand brengen van een rechtvaardiger internationale arbeidsverdeling, overeenkomstig de strategie voor het Tweede Ontwikkelingsdecennium. Dit houdt mede in een geleidelijke verlaging van de zelfvoorzieningsgraad voor bepaalde landbouwproducten (o.a. bietsuiker) in de EEG-lidstaten.

Om de wenselijke aanpassing aan veranderingen in de wereldhandel mogelijk te maken, kan aan delen van het Nederlandse bedrijfsleven tijdelijke en aflopende steun worden verleend.

Nederland streeft naar de totstandkoming van een koppeling tussen de ontwikkelingsfinanciering en de zgn. speciale trekkingsrechten op het internationale monetaire fonds.

Bevolkingsgroei

f. Hoge prioriteit wordt verleend aan hulp voor de uitvoering van programma's gericht op vermindering van de bevolkingsgroei. Op basis van de doelstelling der Bevolkingskommissie van de Verenigde Naties (faciliteiten op het gebied van informatie en dienstverlening voor de gehele bevolking van de ontwikkelingslanden die daartoe de wens te kennen hebben gegeven in 1980), wordt de Nederlandse hulpverlening voor dit doel aanzienlijk uitgebreid. Afhankelijk van de verzoeken van de betrokken ontwikkelingslanden vindt deze hulp langs bilaterale of langs multilaterale weg plaats.

Milieuvervuiling

g. De problemen inzake de milieuvervuiling en de grondstoffenschaarste mogen niet op de ontwikkelingslanden worden afgewenteld.

Investeringsbeleid

h. Er worden initiatieven ontplooid om te komen tot een internationale gedragskode waaraan de investerings- en produktiebeslissingen van buitenlandse ondernemingen (inklusief de zgn. multinationals) in ontwikkelingslanden getoetst kunnen worden. Er vindt toezicht plaats op partikuliere exportkredieten aan ontwikkelingslanden. De Nederlandse Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden wordt omgevormd teneinde te garanderen dat alleen die investeringen worden gesubsidieerd, die gelet op de doelstelling van economische en sociale ontwikkeling van de betrokken ontwikkelingslanden het meest gewenst zijn.

Betere coördinatie

i. De coördinerende bevoegdheden van de Minister, belast met de internationale ontwikkelingssamenwerking, worden versterkt inzake:

- het beleid ten aanzien van die internationale organisaties die de ontwikkelingsamenwerking tot primair doel hebben (zoals de UNCTAD en de Wereldbank-groep);
- het beleid dat een geïntegreerd Europa ten aanzien van de ontwikkelingslanden zal voeren.

Bewustmaking

j. Overheidsactiviteiten gericht op de

voorlichting en de bewustmaking inzake ontwikkelingsvraagstukken worden uitgebreid. De Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie blijft voortbestaan. Aan de gemeenten wordt in principe de gelegenheid geboden een beperkte bijdrage van de gemeentelijke begroting voor ontwikkelingssamenwerking te bestemmen. Deze bijdragen dienen primair gericht te zijn op de subsidiëring van voorlichtings- en bewustmakingsprogramma's.

2. Suriname en de Antillen

a. Suriname en de Nederlandse Antillen worden binnen de komende regeringsperiode, d.w.z. voor eind 1976, onafhankelijk. Voor 1975 wordt in overleg met beide landen de wijze bepaald waarop dit zal gebeuren en zullen de noodzakelijke overgangsmaatregelen worden vastgesteld.

b. Nederland zal zijn inspanningen op het gebied van de ontwikkelingshulp aan Suriname en de Nederlandse Antillen voortzetten. Daarbij staat centraal dat deze landen (in het kader van een zelfstandigheids- en ontwikkelingsplan) bij en na het bereiken van staatkundige onafhankelijkheid een groeiende mate van economische, sociale en kulturele zelfstandigheid moeten verwezenlijken. Omvang en aard van de hulpverlening worden bepaald in samenhang met deze doelstelling.

Hoofdstuk VIII - Vrede en veiligheid

1. Verenigde Naties

a. Nederland ijvert ervoor dat de organisatie van de Verenigde Naties alle staten ter wereld gaat omvatten. Het zal initiatieven nemen en steunen om de volkerenorganisatie om te smeden tot een doeltreffender instrument om de vrede te handhaven, de mensenrechten te beschermen, de armoede te overwinnen, imperialisme, rassendiskriminatie en kolonialisme (niet alleen politiek, maar ook economisch) uit te roeien en het leefmilieu veilig te stellen.

In internationaal verband dienen maatregelen te worden genomen ter voorkoming van bom-aanslagen, vliegtuigkapingen en andere daden van terreur.

Nederland

b. Nederland steunt voorstellen voor V.N.-resoluties in de geest van dit regeerakkoord. Nederland geeft uitvoering aan die resoluties, waar het niet tegen heeft gestemd. Het bevordert dat in V.N.-verband nieuwe organen worden geschapen voor nieuwe belangrijke taken van de V.N., onder meer in verband met de mondiale samenwerking die nodig is voor de milieubeheersing, de aanpak van het wereldbevolkingsprobleem, de exploitatie van de zeebodem en de communicatie door ruimte-satellieten. Het draagt bij tot de vorming van een permanente conventionele troepenmacht van de V.N., die onafhankelijk is van de nationale en verbonden strijdkrachten. Het verhoogt de bijdragen in speciale fondsen van de V.N. voor het ondersteunen van slachtoffers van racisme, kolonialisme en diktatuur.

Nederland streeft naar een universeel verdrag tot de bescherming van de rechten van de mens, dat een eveneens universele naleving garandeert.

2. Ontwapening, NAVO, Europese veiligheid

a. In de ontwapeningsbesprekingen in Genève zal Nederland zich inzetten voor de totstandkoming van verdragen inzake een verbod van alle kernproeven (ook de ondergrondse, zonder de eis van inspectie ter plaatse) en inzake uitbanning van alle chemische wapens met inbegrip van herbiciden.

Nederland bekrachtigt het verdrag inzake niet-verspreiding van kernwapens. In een beleid gericht op vrede en veiligheid wordt gestreefd naar het kernwapenvrij maken van Nederlandse bodem.

Nederland gebruikt het lidmaatschap van de NAVO om een actief ontspanningsbeleid te bevorderen, gericht op de totstandkoming van een door de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten gegarandeerd Europees veiligheidsstelsel, dat alle deelnemende landen onafhankelijkheid verzekert en waarin door middel van de oprichting van een permanent orgaan van overleg procedures en instellingen worden ingebouwd voor politiek overleg en vreedzame oplossing van geschillen; hierin dienen uiteindelijk NAVO en Warschau-pakt op te gaan. Nederland wenst door middel van regelmatige rapportage en meer openheid een betere parlementaire controle op het functioneren van de NAVO te realiseren.

In het kader van dit streven naar Europese veiligheid zet Nederland zich krachtig in

voor de totstandkoming van verklaringen van NAVO en Warschau-pakt niet als eerste kernwapens te zullen gebruiken. In samenhang hiermee zal Nederland streven naar een spoedig begin van de onderhandelingen inzake wederzijdse evenwichtige ontwapening in Europa; deze ontwapening dient zowel op conventioneel als nucleair gebied plaats te vinden. Dit Europese ontwapeningsgesprek, gekoppeld aan de toekomstige SALT-besprekingen, zal ertoe moeten leiden dat Europa (en dus ook Nederland) wordt bevrijd van taktische atoomwapens en nucleaire midden-afstands-raketten. De nucleaire bewapening in de wereld wordt beperkt tot een zo gering mogelijk aantal Russische en Amerikaanse strategische kernwapens.

Elke vorm van Europese kernmacht wordt afgewezen. Mede tegen deze achtergrond bevordert Nederland de spoedige bijeenroeping van een conferentie inzake Europese veiligheid en samenwerking. Deze conferentie moet ertoe leiden dat de barrières tussen de volken van oost en west worden opgeruimd, de kulturele en economische betrekkingen worden geïntensiveerd en een bijdrage wordt geleverd tot een internationale aanpak van het milieubeheer.

Toetssteen voor de Nederlandse bereidheid om het lidmaatschap van de NAVO voort te zetten is het blijvend nastreven van veiligheid en ontspanning in Europa als doelstelling van het bondgenootschap. Mocht een situatie ontstaan waarin dit niet het geval is, dan dient Nederland na te gaan of vrede en veiligheid niet beter worden

gediend door uittreden en of tezamen met geestverwante landen alternatieven na te streven zijn.

b. Nederland steunt een regeling van de Duitse kwestie door middel van normalisatie van de betrekkingen tussen de beide Duitslanden, en door opnemings van de D.D.R. en de Bondsrepubliek in de V.N. De D.D.R. wordt volkenrechtelijk erkend.

3. NAVO en Portugal, Spanje en Griekenland

a. De NAVO dient zich strikt tot militair-politieke taken te beperken.

b. Uitbreiding van de NAVO tot niet-democratische landen, zoals Spanje, en uitbreiding van het verdragsgebied wordt afgewezen.

Nederland zal sterke politieke en economische druk uitoefenen om democratische verhoudingen in Griekenland, Portugal en Turkije te bevorderen. Ten aanzien van Griekenland en Portugal zal Nederland als één van de middelen daartoe tezamen met andere landen de verwijdering van deze landen uit de NAVO-raad aan de orde stellen. Nederland onthoudt zich van het leveren van wapens aan Portugal en Griekenland en oefent druk uit op andere NAVO-landen om dit voorbeeld te volgen en weigert met en in Portugal en Griekenland militaire oefeningen te houden. Nederland keert zich tegen alle wapenleveranties van NAVO-landen aan mede-NAVO-landen die de mensenrechten schenden, zoals Portugal in Zuidelijk Afrika. Aan de principiële afwijzing van de apartheid zal verder gestalte gegeven worden

niet alleen door een onvoorwaardelijke toepassing van het wapen-embargo ten aanzien van Zuid-Afrika, maar ook door het beëindigen van elke medewerking aan of activiteit op het gebied van investeringen in en emigratie naar Zuid-Afrika van de zijde van de overheid.

Nederland verstrekt studiebeurzen aan slachtoffers van de apartheid.

4. Europa

Progressief beleid

a. Onderdelen van een progressief Europees beleid zijn:

- bescherming van het leefmilieu;
- een gemeenschappelijk sociaal beleid alsmede een gemeenschappelijke inkomenspolitiek met het Europese bedrijfsleven (vakbeweging en werkgevers);
- controle op en zeggenschap in internationale ondernemingen;
- een anti-inflatiebeleid;
- bescherming van de rechten van de mens;
- een internationaal welvaartsbeleid dat de ontwikkeling van de derde wereld bevordert.

Demokratie

b. Het Europese Parlement wordt rechtstreeks verkozen, krijgt wetgevende en reële budgettaire bevoegdheden en het recht van veto bij de benoeming van de leden van de Europese Commissie.

Tegelijk met en afhankelijk van de verwezenlijking hiervan vindt invoering plaats van meerderheidsbesluiten in de Raad van Ministers. De positie van de Europese Commissie wordt versterkt. In dit perspectief is samenwerking tussen de politieke partijen in Europa, uitlopend

op de vorming van Europese partijen, noodzakelijk.

Uitbreiding

c. Nederland streeft krachtig naar een uitbreiding en uitbouw van de Europese samenwerking, doch niet als een doel in zichzelf. Noch alleen de verhoging van de materiële levensstandaard, noch verlangen naar economische en politieke macht mag de centrale doelstelling zijn. Het streven naar een grotere eenheid van Europa, b.v. via totstandkoming van een economisch-monetaire unie, dient ondergeschikt te zijn aan de verwezenlijking van een progressief beleid (zie 4a) en aan de democratisering van de Europese instellingen (zie 4b).

5. Vietnam

Nederland erkent Noord-Vietnam en biedt ook dit land een hulpprogramma aan. Een beroep moet worden gedaan op de VS om hun strijdkrachten op zo kort mogelijke termijn uit Indo-China terug te trekken. Aan alle partijen wordt verzocht de vijandelijkheden te staken.

6. Bevrijdingsbewegingen

Bevrijdingsbewegingen in koloniale gebieden krijgen steun met name voor humanitaire en onderwijskundige projecten.

7. Bewustwording

Het bewustwordingsproces inzake internationale problemen en het formuleren van vormen van alternatieve politiek wordt bevorderd. Daartoe zal de overheid op veel grotere schaal dan tot dusverre subsidies verlenen aan organisaties en

instellingen die op dit gebied actief zijn.

8. Defensie

Een voortgaande afremming van de defensieuitgaven moet worden gerealiseerd door het proces vergezeld te laten gaan van politieke ontspanning, en te beïnvloeden door een verminderde militaire inspanning. Daarbij is omvorming van de krijgsmacht noodzakelijk. In dit kader heeft kwaliteit voorrang boven omvang.

In de periode 1973-1976 wordt in ieder geval gestreefd naar een verlaging van de defensieuitgaven met in totaal f 1500 miljoen tegen lopende prijzen (dit is gemiddeld per jaar 0,20 à 0,25% van het nationaal inkomen) door:

- de doelmatigheid van de hoofdtaken te vergroten en niet-wezenlijke taken af te stoten;
 - de organisatorische drieling van land-, zee- en luchtmacht op te heffen;
 - geen uitvoering te geven aan investeringsprojecten zoals het plan Ter Apel;
 - de nucleaire taak van de luchtmacht op te heffen en de Honest John niet te vervangen.
- In de periode 1973-1976 moet tevens een basis worden gelegd voor het tot stand brengen van een verdere verlaging van de defensie-uitgaven tot 3% van het nationaal inkomen. Hiertoe aan te wenden middelen zijn:
- het tot stand brengen van een betere samenwerking en taakverdeling tussen Westeuropese NAVO-landen;
 - het doorvoeren van een verdergaande sanering van de krijgsmacht;

● het ontwikkelen van eigen voorstellen in het kader van afsluiting van overeenkomsten tussen NAVO-landen en Warschau-pakt-landen over een wederzijdse evenwichtige vermindering van de militaire inspanning.

9. Rechtspositie van de de militair

De krijgsmacht wordt gedemocratiseerd en de rechtspositie van de militair versterkt door:

- betere waarborgen voor de vrijheden van meningsuiting, van verspreiding en van vergadering en vereniging in de krijgsmacht;
- onmiddellijke instelling van een experimentele proefeenheid waarin de dagelijkse gang van zaken op de kazerne wordt geregeld door middel van een minimumreglement en overleg;
- eigen „huishoudelijke” bevoegdheden voor gekozen onderdeelsraden met een gekozen voorzitter;
- benoeming van een aan het parlement verantwoordelijke ombudsman;
- afschaffing van uiterlijk vertoon dat geen wezenlijke bijdrage levert tot de taakvervulling van de krijgsmacht zoals b.v. groetplicht, parades, tenudrachten;
- vervanging van het militaire tuchtrecht door een stelsel van bedrijfsdisciplinaire maatregelen;
- afschaffing van afzonderlijke militaire rechter in vredestijd;
- afschaffing van de doodstraf in oorlogstijd;
- een duidelijke regeling van werk- en rusttijden;
- een gelijke beloning voor beroeps- en dienstplichtige militairen in gelijke rang, waarbij rekening gehouden wordt met het aantal dienstjaren en met het wettelijk

minimumloon;

- herziening van het stelsel waarbij de kosten van huisvesting van dienstplichtigen op de kazernes van hun wedde wordt ingehouden;
 - erkenning van politieke gewetensbezwaren, in samenhang waarmee de mogelijkheden tot het verrichten van alternatieve dienst worden verruimd;
 - vereenvoudiging en bekorting van de procedure voor de behandeling van bezwaarschriften.
- De dienstplicht wordt verkort tot 12 maanden.
- De studie van de mogelijkheden voor de toepassing van geweldloze weerbaarheid wordt bevorderd.

REDT ONZE STEDEN!

Steeds meer Nederlanders wonen in steden, grote steden, middelgrote en kleine steden. Al jaren lang hebben wetgeving, financiële voorzieningen en het beleid van de centrale overheid de stedelijke vraagstukken verwaarloosd. In en rondom de stadscentra, in de omstreeks 1900 gebouwde arbeiderswijken zijn noodgebieden ontstaan. Onze steden, waar meer dan de helft van alle Nederlanders wonen, dreigen onbestuurbaar te worden. De nood van de steden moet worden erkend als een nationaal probleem, waarbij het vooral gaat om stadsvernieuwing, volkshuisvesting, onderwijs, openbaar vervoer en sociale voorzieningen. Op al deze gebieden zijn maatregelen nodig, waarbij stadsvernieuwing en volkshuisvesting de hoogste prioriteit dienen te krijgen. Het gaat om de volgende maatregelen:

a. grondpolitiek

1. Uitbreiding van de financiële en wettelijke mogelijkheden voor de gemeenten om grond aan te kopen in stadsvernieuwingsgebieden en voor de nieuwbouw.
2. Versnelling van onteigeningsprocedures.
3. Onteigening tegen gebruikswaarde.

b. stadsvernieuwing

1. Een Wet op de Stadsvernieuwing, die o.m. voorziet in versnelde bestemmingsplanprocedures, directe financiële uitkeringen voor de stadsvernieuwing, de plicht van huiseigenaren om verbeteringen ten behoeve van de volkshuisvesting aan te brengen of toe te laten dat de gemeente die verricht.

Voordat deze wet er is worden op zeer korte termijn noodgebieden aangewezen. Daarin worden zo spoedig mogelijk de in de wet te nemen maatregelen versneld toegepast.

2. Gemeenschapsinvloed op het investeringsbeleid van grote financiële instellingen ten behoeve van sociale woningbouw.
3. Speciale maatregelen voor middenstanders e.a. die bij stadsvernieuwing tijdelijk in moeilijkheden komen.
4. Wettelijke regeling van recht op inspraak, (gebonden aan termijnen) in het bijzonder bij de beleidsvoorbereiding.
5. Geen vrije hand aan grote projektontwikkelaars.
6. Speciale aandacht voor bejaardenhuisvesting en huisvesting van gezinnen met kinderen, om een evenwichtige bevolkings-samenstelling te krijgen.

c. volkshuisvesting

1. Uitgangspunt: wonen is een recht.
2. Verdeling van het woningbestand door de gemeenten. De rijksoverheid kan speciale distributiegebieden aanwijzen.
3. De kosten van het wonen moeten in redelijke verhouding staan tot het inkomen. Afwijkingen worden rechtgetrokken door een stelsel van subsidies en - zolang goedkope woningen schaars zijn - van heffingen.
4. De „Wenken en Voorschriften” voor de woningbouw worden herzien; voor de renovatie zullen aparte normen gelden.
5. De planologische opzet van woongebieden richt zich op een goed voorzieningenpakket (scholen, sociaal-kulturele gebouwen, winkels) en gaat uit van het openbaar vervoer.

d. onderwijs

1. Bijzondere zorg voor kinderen van het tweede jaar af, die door milieu-invloeden en woonomstandigheden een achterstand hebben.
2. Ruime toewijzing van extra onderwijzend personeel voor de scholen in sociaal-kultureel benadeelde wijken.
3. Snellere verkleining van de klassen in deze wijken.

e. financiën

Essentiële voorwaarde voor dit alles is: herziening van de financiële verhouding tussen rijk en gemeenten, zodat de gemeentebesturen in alle gemeenten beter de verantwoordelijkheid kunnen dragen voor de maatregelen, die zij ten behoeve van goede volkshuisvesting, stadsvernieuwing, onderwijs, openbaar vervoer en sociale voorzieningen moeten nemen.

Kosten en financiering van Keerpunt 1972

1. Bij de toezending van het ontwerp-verkiezingsprogram 1972 is toegezegd, dat nog een nadere raming zal worden gegeven van het beslag dat de uitvoering van ons program legt op de groei van het nationaal inkomen. Onze werkgroep heeft daartoe een berekening gemaakt van de kosten van het program. U treft deze berekening hierbij aan. De werkgroep wijst erop dat bij handhaving van de wijze waarop de rijksuitgaven op dit moment gefinancierd worden, het program niet volledig kan worden uitgevoerd.

De werkgroep konkludeert: Met de oude financieringsmethode en zonder een ingrijpende verandering van het sociaal-ekonomisch beleid kan ons doel zeker niet worden bereikt.

2. De drie partijen hebben op hun kongressen de konklusie van de werkgroep aanvaard. Ze zijn met betrekking tot de uitvoering van het program tot de slotsom gekomen dat het program alleen uitvoerbaar is als:

- a. een aanzienlijke afremming plaatsvindt van de groei van de partikuliere konsumptieve bestedingen;
- b. veranderingen worden aangebracht in de financieringswijze van gemeenschapsvoorzieningen;
- c. een samenhangend inkomens- en investeringsbeleid wordt gevoerd;
- d. enige vertraging wordt gebracht in enkele in het program voorgestelde voorzieningen.

Met het oog op dit laatste heeft de werkgroep de uitvoeringsduur van het program oorgetrokken naar 1977.

De normale zittingsperiode van het kabinet zal tot mei 1977 duren, zodat dit kabinet ook de begroting van dat jaar nog voor zijn rekening neemt.

3. De getallen in dit eindrapport en het daaraan voorafgegane tussenrapport, dat hierna is opgenomen, vereisen nog een toelichting en een wijziging. Als men de gekozen opzet (lopende prijzen en het bij elkaar optellen van de extra jaarlijkse meerkosten) vergelijkt met het vorige program, dan zijn er uiteraard grote verschillen. Toen, in begin 1971, is uitgegaan van vaste prijzen en van extra bedragen in één jaar (het laatste jaar van de regeerperiode). De verandering betreft het bedrag voor het wonen. Een deel daarvan is een financieringsverschuiving, nl. van de partikuliere naar de overheidssector. Deze gelden worden via de rijksbegroting geleid om de woningbouw veilig te stellen. Daar dit bedrag geen extra beslag legt op de nationale besparingen, hoeft het hier niet te worden opgevoerd.

De post wonen kan diensgevolge worden verlaagd met f 2.545 miljoen. De totaalcijfers van de kosten en van de extra belastingopbrengsten worden door het ook betrekken van 1977 in de berekening anders. Ten gevolge van de verschuiving en de verandering worden meerkosten over de jaren 1974-1977 tezamen genomen: f 10.835 miljoen ¹⁾ (in het tussenrapport was dit f 13.375 miljoen).

¹⁾ Dit is het saldo van de totale meerkosten verminderd met de defensiebesparingen.

Ten opzichte van het stuk dat door de kongressen is aanvaard, is dit bedrag f 1.100 miljoen lager (was: f 11.935 miljoen) gesteld. Uit de nadere toelichting op de extrapolaties ongewijzigd beleid in de Miljoenennota 1973 blijkt dat in tegenstelling met onze oorspronkelijke veronderstelling objektsubsidies wel zijn meegeeraamd. De werkgroep was er voorzichtigheidshalve van uitgegaan dat dit niet het geval was.

Hogere belastingen

4. Deze meerkosten kunnen worden bestreden uit hogere belastingbaten (0,6% per jaar drukstijging), die in de genoemde jaren tezamen f 6.070 miljoen bedragen (in het tussenrapport was dit f 3.400 miljoen), en door meer te lenen op de groter wordende kapitaalmarkt.

Hoe komen we tot een ingrijpende verandering van het sociaal-ekonomisch beleid? Door een samenhangend begrotings-, inkomens- en investeringsbeleid, zoals dat in Keerpunt 1972 is uitgestippeld. Een voortduren van een zo hoge inflatiegraad als de afgelopen jaren heeft bestaan (en waar ook de werkgroep in het voetspoor van de regering van uitgegaan is!!!) holt de noodzakelijke financiering van de overheidsuitgaven uit. In de tweede plaats zal structureel - via verhoging van de besparingen - een groter deel van het nationaal inkomen ter financiering van gemeenschapsvoorzieningen ter beschikking moeten komen. Invoering van de programpunten van hoofdstuk III (de verplichte vermogensaanwasdeling en een aanvullend pensioen) kunnen daarbij helpen.

Daarnaast zullen de wettelijke regelingen voor de beleggingen van de grote institutionele beleggers en de voorgestelde beheersing van de kapitaalmarkt snel moeten worden ingevoerd (hoofdstuk IV).

Verhoging van de belastingdruk en verhoging van de besparingen betekenen een afremming van de stijging van de partikuliere konsumptie. Om die te realiseren is een àlle inkomens omvattend inkomensbeleid nodig. Waarschijnlijk kan slechts weinig gewonnen worden via een verlaging van het peil van de partikuliere investeringen. Weliswaar ligt dit peil hoog, maar bedacht dient te worden dat ook de kosten van noodzakelijke milieubeschermdende maatregelen goeddeels ten laste van de partikuliere investeringen dienen te komen.

Toeneming besparingen

5. Wat de toeneming van de besparingen betreft gaan onze gedachten uit naar een stijging van 0,5% per jaar in de jaren 1975 en 1976. Gelet op de berekeningen en alternatieve opstellingen (19% en 19,5% in 1973) van het Planbureau behoort dit stellig tot de mogelijkheden. Ook in het verleden (begin van de zestiger jaren) is wel eens een besparingspercentage van 21 gehaald. Een reeks die er als volgt uitziet:

1974	1975	1976	1977
19,5%	20%	20,5%	20,5%

lijkt haalbaar als een meerjarig sociaal kontrakt met het bedrijfsleven kan worden gesloten waarin de stijging van konsumptieve bestedingen wordt gematigd en de besparingen toenemen.

Een besparingstoename van $\pm 0,5\%$ en een aanwending van deze besparingen in de gemeenschapssector zou de volledige uitvoering van ons program verzekeren. Dit levert nl. kumulatief f 7.500 miljoen op; dus ruimschoots voldoende om het resterende programma mee te dekken.

Opmerkingen:

- (1) Een matiging van het totale looninkomen met 1% vertegenwoordigt op dit moment (1972) een bedrag van ruim f 800 miljoen of 0,6% van het N.I.
- (2) De defensie-uitgaven bedragen nu (1972) 3,7% van het N.I. Een verlaging met f 1.500 miljoen in de jaren 1973-1976 brengt dit percentage op 3,45. Een eventuele verdere verlaging met 0,1% is, uitgedrukt in prijzen van nu, een bedrag van per jaar f 130 miljoen.

Konklusie

6. Het programma van de progressieve partijen is volledig uitvoerbaar wanneer aan de in het voorgaande genoemde vooronderstellingen wordt voldaan. In verband daarmee moet dan ook worden gekonkludeerd dat de volledige uitvoering van dit programma alleen kan worden verwezenlijkt als aan de volgende stringente voorwaarden is voldaan:

1. het terugdringen van de inflatie tot ten hoogste 5% per jaar;
2. de medewerking van de sociale partners om de partikuliere bestedingen te matigen. Het betreft hier zowel de consumptie als de investeringen. Alleen bij een beperkte verbetering van de partikuliere inkomens is het plan in redelijke mate uitvoerbaar.

In de mate waarin aan deze voorwaarden niet of niet geheel zou worden voldaan, of waarin de belastingdrukverzwaring tot voortgaande afwenteling leidt, zal de uitvoering in een langzamer tempo moeten verlopen. Zou onze regering onverhoopt een verlangzaming van de uitvoering van het program onontkoombaar vinden, dan zal niet getornd mogen worden aan het bedrag voor de ontwikkelingsamenwerking. Dit berust op de gedachte dat de eigen problemen van een rijk land niet mogen worden afgewenteld op de arme landen. De andere wensen zullen naar onze opvatting het beste ponsd-ponsgewijs kunnen worden gematigd.

N.B. Het hieronder opgenomen tussenrapport van de werkgroep is op 1 oktober 1972 aangeboden aan het (eerste) kongres van D'66. Er wordt hier nog eens op gewezen dat in het tussenrapport is uitgegaan van realisatie van het program in 1976. Het eindrapport betreft de periode 1974-1977. Het tussenrapport is bij wijze van documentatie mede opgenomen.

De kosten

De kosten van het ontwerp-verkiezingsprogram 1973-1976, voor zover die uitgaan boven het zgn. ongewijzigde beleid op grondslag van de begroting 1973, zijn berekend op grond van de volgende uitgangspunten:

1. een prijsstijging van $\pm 5\%$ per jaar ²⁾ (het Centraal Plan Bureau raamt voor het eerste jaar 1973 een stijging van 5 à 7%)
2. anders dan in ons vorige regeerakkoord zijn de genoemde bedragen de som van de extra uitgaven in 1974, 1975 en 1976, uitgedrukt in de prijzen van die jaren;
3. de gebruikte gegevens zijn ontleend aan de miljoenennota 1973, aan de macro-economische verkenningen 1973 van het Centraal Plan Bureau en door sektor-deskundigen berekend (ten dele met departementale hulp);
4. de berekeningen voor 1974-1976 zijn gebouwd op een door ons bij te stellen begroting voor 1973. Dit jaar komt hierna apart aan de orde.

2) Voor de kostenstijging in de sektor volkshuisvesting is uitgegaan van een prijsstijging met totaal 40% in 1976 ten opzichte van de prijzen in 1972, omdat een ervaring van vele jaren heeft geleerd dat de prijsstijging in de woningbouwsector vrijwel het dubbele is van de gemiddelde prijsstijging.

Het jaar 1973

De rijksbegroting 1973 ligt nu ter behandeling bij de Tweede Kamer. Op dit moment is het standpunt van de Drie over die begroting nog niet bepaald. Bijzonderheden over onze

opvatting zullen waarschijnlijk ter gelegenheid van de algemene politieke en financiële beschouwingen op 10, 11 en 12 oktober bekend gemaakt worden. Daar de begroting voor 1973 ten gevolge van het aandringen van het kabinet-Biesheuvel en door de houding van de Kamermeerderheid nog vóór de verkiezingen vastgesteld zal worden, is de mogelijkheid van wijzigingen achteraf beperkter geworden.

Ook afgezien daarvan is de mogelijkheid van ingrijpende veranderingen beperkt. De regering stelt voor de belastingdruk in 1973 met 0,4% van het N.I. te doen stijgen. Mede gelet op ons regeerprogram voor de jaren 1971-1975 is door ons slechts een geringe extra drukverhoging verondersteld van ten hoogste 0,2% N.I. Die extra ruimte voor 1973 (\pm f 250 miljoen) zou nodig zijn om, tezamen met een na te streven verlaging van de defensie-uitgaven (\pm f 300 miljoen), de uitgavenombuigingen van het kabinet-Biesheuvel (\pm f 900 miljoen) ten dele ongedaan te maken.

De jaren 1974, 1975 en 1976

De meerkosten van het ontwerp-verkiezingsprogram 1973-1976 ten opzichte van ongewijzigd beleid volgens de begroting 1973 worden weergegeven in de navolgende opstelling:

Miljoenen guldens

I. Het wonen	6.325 ³⁾
II. De welvaartsverdeling in Nederland	
Optrekking van Algemene Bijstandsnormuitkeringen tot de hoogte van het minimumloon	420

	Miljoenen gulden
Overheidsbijdrage voor van jongsaf rehandikapten invoering VAO in 1976)	200
II. De welvaartsverdeling in de wereld	1.950
V. De vrede en de veiligheid	
De verlaging van de defensie-uitgaven is verwerkt in de verkenning van de ruimte voor financiering.	
V. De democratisering	
	miljoenen gulden
Onderwijs	888
Verkennde jongeren	975
studietoelagen	308
Velzijn	935
VI. De leefbaarheid	
Milieu in engere zin	
Voor zover de kosten van de rijksoverheid vooral in de aankoopperiode niet uit heffingen kunnen worden betaald, zijn ze geraamd op	475
Deze (aanzienlijke) heffingen leggen in de komende jaren uiteraard wel beslag op de "netto" toegevoegde groei van het N.I.	
Regionaal beleid	300
Nationaal verkeers- en vervoersplan	600
VII. Wetenschap en techniek	P.M.
Totaal méérkosten	13.375

) Zie voor deze berekening ook de uitgangspunten met betrekking tot de verwachte prijsstijging. Bij de berekening is nog uitgegaan van de veronderstelling van 135.000 nieuwbouwwoningen en 35.000 „gerenoveerde” woningen in 1976.

De sociale premiedruk

Nog slechts enkele dagen geleden zijn nieuwe gegevens bekend geworden over de stijging van enkele sociale premies, vooral van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (W.A.O.) en van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (A.W.B.Z.). Aan een nauwkeurige analyse daarvan zijn we nog niet toegekomen. De SER maakte in mei van dit jaar een berekening voor de periode 1972-1975 (de veronderstelde kabinetsperiode van premier Biesheuvel). Daaruit bleek o.a. dat de geraamde stijging van de premiedruk bij ongewijzigd beleid 1.75 procent N.I.⁴⁾ was. Recente bijstellingen brengen dit op tenminste 2,4 procent N.I. De kosten van de voorgenomen en ook in ons program bepleite uitbreidingen waren in mei 1971 geschat 1,3 procent N.I. Dit is in totaal 3,7 procent. Hiermee wordt de geplande „toelaatbare” stijging voor de gehele periode van 4 jaar (3 procent) ruimschoots overschreden. Een bijstelling van deze 3 procent tot 3,6 procent lijkt dan ook onontkoombaar, zelfs wanneer met een beleidsombuiging ten aanzien van de kinderbijslag rekening wordt gehouden. Aan een raming van de gevolgen voor het jaar 1976 hebben we ons, mede gelet op de recente wijzigingen, niet durven wagen. De stijging van de sociale premies ($\pm 0,9$ procent N.I. per jaar) is dus de helft groter dan die van de belastingdruk ($\pm 0,6$ procent N.I.). Een en ander maakt eens te meer duidelijk hoe noodzakelijk meerjarenplanning, een goede afweging van de verschillende belangen, nauw overleg tussen overheid en bedrijfsleven en het maken van

duidelijke afspraken over de bestedingen is. Zie daarvoor ook de eerste vier punten van hoofdstuk IV: Het financieel-ekonomisch beleid.

⁴⁾ *Nationaal inkomen tegen marktprijzen.*

De financiering van de uitgaven

In ons program zijn voor defensie uitgavenverlagingen bepleit met tenminste f 1500 miljoen over de periode '73-'76, waarvan in de jaren '74, '75 en '76 1500 minus 300 (in het jaar 1973) = 1.200. In de tekst van het ontwerp staan ook andere mogelijkheden. Om de omvang daarvan te kunnen bepalen vermelden wij hier dat extra-verlaging van 0,1%, te bereiken in 1976, ± 200 betekent; als die eventuele extra verlaging geleidelijk plaatsvindt en in 1974 aanvangt, mag in totaal voor drie jaren op ± 375 worden gerekend. Uitgaande van een groei van het Nationaal Inkomen (N.I.) met 4,5% per jaar en een belastingdrukverhoging van 0,6% per jaar en rekening houdende met de kostenstijging van de uitgaven bij ongewijzigde voortzetting van het beleid van het kabinet Biesheuvel zal er via de belastingen in totaal ± 3.400 méér beschikbaar komen. Bij voortzetting van de manier waarop de Rijksuitgaven op dit moment worden gefinancierd zou in ieder geval $3.400 + 1.200 = 4.600$ beschikbaar komen⁵⁾. Het is duidelijk dat op deze wijze ons program niet volledig kan worden gefinancierd. Zij zijn echter van mening dat in het bijzonder bij de uitbreiding van het woningbouwprogramma een gedeelte op een andere wijze dan via de belastingen kan

worden gefinancierd. Het lijkt verantwoord dat het Rijk daarvoor een groter beslag legt op de kapitaalmarkt (méér lenen).

Uiteraard betekent dit dat de andere groepen die voor de financiering van hun uitgaven op de kapitaalmarkt aangewezen zijn zich wat zullen moeten matigen. Wij denken daarbij aan het bedrijfsleven, dat in 1973 voor een bedrag van f 23,3 miljard zal investeren. De door het Planbureau verwachte groei van die investeringen zal in dat jaar $\pm 8\%$ zijn (in 1972 echter 0%). Zou deze groei met bv. 1% worden verminderd dan komt daardoor in principe ruim 200 miljoen voor andere doeleinden beschikbaar. Hierbij moet echter worden bedacht, dat op den duur een aanmerkelijke vertraging in de groei van de bedrijfsinvesteringen de groei van het N.I. zal verminderen. Het is duidelijk dat verschuivingen in de bestedingen een ander en krachtig beleid vragen. Dit geldt o.a. voor de ondernemingspolitiek (prijsbeheersing) maar ook ten aanzien van de bereidheid van de bevolking om matiging te betrachten in de stijging van de besteedbare inkomen. De door ons bepleite beleidsombuigingen zullen dan ook niet of nauwelijks verwerkelijkt kunnen worden zonder o.a. de medewerking van de organisaties van werknemers en werkgevers. Ook dan nog is wat wij wensen erg veel. Op de oude financieringswijze en zonder een ingrijpende verandering van het sociaal-ekonomisch beleid kan ons doel zeker niet worden bereikt. In de komende weken hopen we behulpzaam te kunnen zijn bij het uitwerken van enkele alternatieven, die op de

hiervoor genoemde vooronderstellingen
zijn gebouwd.

*5) Voor de gemeenten en provincies komt
daarboven plm. f 770 miljoen beschikbaar.
door de koppeling van de ontvangsten van
Gemeente- en Provinciefonds aan de
belastingopbrengst.*

PvdA Tesselschadestraat 31, Amsterdam

D66 Keizersgracht 576, Amsterdam

PPR Bloemstraat 59, Amsterdam